

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME EĞİTİMİ BİLİM DALI

ANKARA SOKAKLARINDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR MERKEZİNE
DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÇALIŞMA NEDENLERİ
VE MERKEZDEN MEMNUNİYETLERİNİN ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Feride OVALI

Danışman
Yrd.Doç. Dr. Nedime ŞANLI

Ankara – 2007

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY FAYFASI

Feride OVALI'nın Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine Devam Eden Çocukların Çalışma Nedenleri ve Merkezden Memnuniyetlerinin Araştırılması başlıklı tezi 19/01/2007 tarihinde, jürimiz tarafından Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç. Dr. Nedime ŞANLI	
Üye: (Asıl) : Prof.Dr. M.Hamit NAZİK	
Üye: (Asıl) : Doç.Dr. Yasemin ÖZKAN	
Üye : (Yedek) : Doç.Dr.Pınar ÇAKIROĞLU	
Üye : (Yedek) : Yrd.Doç.Dr. Şadan TOKYÜREK	

ÖNSÖZ

Çalışan çocuklar sorunu geliştirmek ve geri kalmış olan her ülkede olduğu gibi ülkemiz için de önem taşıyan bir sorundur. Sokakta çalışan çocuklar, aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla ya da kendi masraflarını karşılamak için günün bir bölümünde sokakta çalışmaktadırlar. Bu çocuklar çiklet, balon, su, simit satmakta; ayakkabı boyacılığı ve hamallık yapmaktadırlar. Eğitim çağındaki bu çocukların çalıştıkları sektör ve çalışma biçimleri ne olursa olsun çocuklar, çalışma yaşamındaki risk ve tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu araştırma, sokakta çalışan çocuklar merkezine devam eden çocukların çalışma nedenleri ve merkezden memnuniyetlerini belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Üzerinde çalışma fırsatı bulduğum araştırma konumun belirlenmesinden, tamamlanmasına kadar, bana daima sabırla yol gösteren ve değerli ilgi ve bilgisiyle çalışmalarımı yönlendiren danışman hocam Sayın Yrd.DoçDr.Nedime ŞANLI' ya şükranlarımı sunarım. Tez çalışmam sürecinde benden değerli desteklerini esirgemeyen tüm bölüm hocalarım ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın İstatistiksel İşlemlerinin yapılmasında değerli bilgilerinden yararlandığım sayın Öğr.Gör.Dr.Şaban Çetin'e ve Andaç YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Anket formunun uygulanmasında ve doldurulmasında sağladıkları kolaylık ve yardımlarından dolayı Ankara Büyükşehir Belediyesi Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi müdürü Zerrin SARIÖZ'e, merkezin sosyal hizmet uzmanı Gökhan SERT 'e, merkezin diğer yönetici ve çalışanları ile merkeze devam eden çocuklara anketin cevaplanması esnasında gösterdikleri sabır ve yanıtlarındaki içtenliklerinden dolayı içtenlikle teşekkür ederim.

Feride OVALI

Ankara - 2007

ÖZET

ANKARA SOKAKLARINDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR MERKEZİNE DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÇALIŞMA NEDENLERİNİN VE MERKEZDEN MEMNUNİYETLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Ovalı,Feride

Yüksek Lisans Tezi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nedime Şanlı

Ocak-2007

Bu çalışmada Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların çalışma nedenleri ve merkezden memnuniyetleri araştırılmıştır. Araştırma tarama modeliyle yapılmıştır. Araştırma Evrenini;Ankara Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığına bağlı Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine kayıtlı 796 çocuk, araştırma örneklemini ise bu çocuklardan araştırmaya katılmayı kabul eden 200 çocuk oluşturmaktadır. Veriler anket yoluyla toplanmıştır.Anket 5 bölüm ve 23 sorudan oluşmuştur. Anketlerden elde edilen veriler SPSS paket programıyla analiz edilmiştir.

- Araştırmanın bulgularına göre; araştırmaya katılan çocukların tamamına yakını(%99.0) erkek ve hemen hemen yarısı 13-14 yaşlarındadır. Çocukların tamamına yakınının (%97.5)anne ve babaları sağdır. Annelerin büyük çoğunluğu ilkokul(%34.5) ve daha az(%39.5) öğrenim düzeyine sahiptir, babaların ise yarıya yakını(%42.5) ilkokul mezunudur. Annelerin büyük çoğunluğu ev kadını(işsiz) (%81.5), babaların ise yarıdan fazlası(%56.5)serbest meslek sahibidirler. Çocukların %70'i haftanın her günü ve ortalama olarak %20'si 9 saat ve daha fazla çalışmaktadır. Çocukların yarıdan fazlası(%56.5) 100YTL ve daha az gelir elde etmekte, yarıya yakını (%44.5) kazandıkları paranın tamamını ailelerine vermektedir.

- Çocukların büyük çoğunluğu(%81) çalışarak boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirdiklerini belirtmiştir. Çocukların %61'i sokakta çalışırken madde bağımlısı olan çocuklarla karşılaşmaktan korktuklarını belirtmişlerdir. Çocukların sokakta çalışma yılları arttıkça ve yaşları büyüdükçe yaşadıkları korkularda bir değişiklik olmadığı saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların gelecekle ilgili hedefleri arasında iyi bir meslek sahibi olmak en yüksek orana(%67) sahiptir, %61.5'i üniversite veya yüksekokula devam etmeyi istemektedir. Çocukların %18.0'i ilköğretimi bitirdikten sonra eğitime devam etmeyi düşünmediğini belirtmiştir, İlköğretimi bitirdikten sonra eğitime devam etmeyi düşünmediklerini belirten çocukların %80'i bu şekilde düşünmelerinin nedenini ailelerinin geçimine yardım etmek olarak belirtmişlerdir. Çocukların en çok sevdikleri ders(%94) beden eğitimi dersi iken, en az sevilen dersin ise yabancı dil (İngilizce) dersi olduğu bulunmuştur. Derslerde kendilerini başarısız gördüklerini belirten çocuklar bunun nedeni olarak birbirine yakın oranlarda, okulda kendilerini çok yorgun hissettiklerini (%35),evde çalışma ortamlarının olmamasını (oda, masa v.b)(%34.5) belirtmişlerdir. Çocukların derslerde başarısız olma nedenlerinin çalışma yıllarına göre bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Çocukların büyük çoğunluğu merkezle ilgili olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu merkeze devam eden çocukların %93.0'nün başkalarına saygı göstermeyi öğrendikleri saptanmıştır. Çocukların büyük bir kısmının Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezinde sunulan hizmet ve faaliyetlerden de memnun oldukları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler : Çocuk, Çalışan Çocuk, Çocuk İşgücü, Sokak Çocuğu, Sokakta Çalışan Çocuk

ABSTRACT

RESEARCH OF THE REASONS WHY THE CHILDREN WHO ATTEND THE CENTER FOR WORKING CHILDREN IN ANKARA STREETS WORK AND THEIR GLADNESS ABOUT THE CENTER

Ovalı, Feride

Family Economy and Nutrition Traininig Science Discipline Graduate Thesis,

Thesis Consultant: Assist. Prof. Dr. Nedime Şanlı

January-2007

This study investigates the reasons why the children who attend the Center for Working Children in Ankara Streets work and their gladness about the Center. The study has been carried out by scanning. The sampling of the study are 796 children who are registered to the Center for Working Children in Ankara Streets which is affiliated with Ankara Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığı. The sampling of the stusy is consisted of 200 children who volunteered to participate in the study. The data have been collected by a questionnaire. The questionnaire is consisted of 5 sections and 23 questions. The data gathered from the questionnaires have been analyzed by SPSS packed program.

- According to the findings of the study; almost all (%99.0) children participating the study are male and nearly half of them are 13-14 years old. Approximately almost all of the children (%97.5) have living parents. Most of the mothers have primary school or less than that education whereas nearly half of the fathers are primary school graduates. Most of the mothers are unemployed while more than half of the fathers are self-employed. %70 of the children work everyday and approximately %20 of them work nine or more hours. More than half of the children (%56.5) has 100YTL or less income, nearly the half of them (%44.5) give their whole earnings to their family. Most of the children (%81) stated that they made good use of their free time by working.

- The most dreadful circumstance that the children have while working in the street is ,with %61, to be chased by drug addicts. It is observed that as their working years and age increase no change occurred in their fear. To have a prestigious job has the highest ratio (%67) among the future aims that children who participated the study have. Most of them (%61.5) want to attend high school or university. Those who do not consider continuing their education after primary school have stated that the first reason (%80) why they stop their education is their obligation to help their family get by. While children love physical education course most (%94), they love foreign language (English) least. Children who viewed themselves unsuccessful in their courses attributed the failure to feeling very tired at school (%35) and not having a proper environment (room, table, etc.) in their house to study (%34.5). It is found that the failure of the children did not change with regard to their working years. With a high proportion children have remarked positive opinions about the center. It is observed that children agreed to specifically the view ‘I am learning to show respect to the others’ with %93. It is found that most of the children are content with the service and facilities provided by the Center for Working Children in Ankara Streets.

The Key Words: Child, Working child, Child workforce, Street child, Children working in the streets

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM I

1- GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Çocuk.....	4
2.2. Çalışan Çocuk.....	5
2.3. Çocuk İşgücü.....	5
2.4. Dünya’da Çocuk İşgücü.....	6
2.5. Türkiye’de Çalıştırılan Çocuk.....	7
2.6. Sokakta Çalışan Çocuklar.....	8
2.7. Çocukların Çalışma Nedenleri.....	8
2.8. Çocukların Eğitimi.....	10
2.9. Çalışan Çocukların Profilleri.....	12
2.10. Çalışan Çocukların Ekonomik, Psiko-Sosyal, Sağlık ve Eğitim Sorunları.....	14
3. Amaç.....	18
4. Önem.....	19
5. Sınırlılıklar	20
6. Varsayımlar	20
7. Tanım ve Kısaltmalar.....	21

BÖLÜM II

2.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	22
----------------------------	----

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	26
3.1.Evren ve Örneklem.....	26
3.2.Verilerin Toplanması.....	27
3.2.1. Veri Toplama Aracı	27
3.2.2. Anket formlarının Uygulanması.....	29
3.2.3 Verilerin Analizi.....	29

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	30
4.1.Merkeze Devam Eden Çocukların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	30
4.2. Merkeze Devam Eden Çocukların Ebeveynlerine ilişkin Bulgular.....	32
4.3. Merkeze Devam Eden Çocukların Çalışma Yaşamları ile İlgili Bulgular.....	36

4.4. Merkeze Devam Eden Çocukların Okul Yaşantıları İle İlgili	
Bulgular.....	50
4.5. Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezle İlgili Görüşlerine İlişkin	
Bulgular.....	56
4.6. Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Hizmetlerden	
Yararlanma ve Memnuniyet Durumları İle İlgili Bulgular.....	58

BÖLÜM V

5- SONUÇ ve ÖNERİLER.....	64
Sonuç.....	64
Öneriler.....	69

KAYNAKÇA

EKLER

- 1- ANKET FORMU
- 2- İZİN BELGESİ

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Merkeze Devam Eden Çocukların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulguların Dağılımı.....	31
Tablo 2 : Merkeze Devam Eden Çocukların Ailelerindeki Çocuk Sayılarının Dağılımı.....	32
Tablo 3 : Merkeze Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Sağlık, Medeni Durumları ve Yaşlarına İlişkin Bulguların Dağılımı.....	33
Tablo 4 : Merkeze Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Öğrenim ve Çalışma Durumlarına İlişkin Bulguların Dağılımı.....	34
Tablo 5 : Merkeze Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Meslekleri Aylık Gelir Durumlarına İlişkin Bulguların Dağılımı.....	35
Tablo 6 : Merkeze Devam Eden Çocukların Çalıştıkları Günler ve Çalışma Sürelerinin Dağılımı	37
Tablo 7 : Merkeze Devam Çocukların Yaşlarına Göre Çalışma Yıllarının Dağılımı.....	38
Tablo 8 : Merkeze Devam Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Aylık Kazançlarının Dağılımı.....	39
Tablo 9 : Merkeze Devam Çocukların Yaptıkları İşlerin Dağılımı.....	40
Tablo 10 : Merkeze Devam Çocukların Çalışmayı İsteme Durumlarının Dağılımı.....	41
Tablo 11 : Merkeze Devam Çocukların Çalışma Nedenlerinin Dağılımı.....	42
Tablo 12 : Merkeze Devam Çocukların Kazandıkları Parayı Nasıl Harcadıklarının Dağılımı.....	43
Tablo 13 : Merkeze Devam Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Yaptıkları İşle İlgili Görüşlerinin Dağılımı.....	44
Tablo 14 : Merkeze Devam Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Sokakta Çalışırken Korktukları Durumların Dağılımı.....	46
Tablo 15 : Merkeze Devam Çocukların Yaşlarına Göre Sokakta Çalışırken Korktukları Durumların Dağılımı	48

Tablo 16 : Merkeze Devam Çocukların Gelecekle İlgili Hedefler Konusunda Görüşlerinin Dağılımı.....	49
Tablo 17 : Merkeze Devam Eden Çocukların Çalışma Yıllarına Göre En Son Hangi Okulun Bitirilmeyi Düşünüldüğünün Dağılımı.....	50
Tablo 18 : Merkeze Devam Eden Çocukların İlköğretimi Bitirdikten Sonra Eğitimlerine Devam Etmeyi Düşünmeme Nedenlerinin Dağılımı.....	52
Tablo 19 : Merkeze Devam Eden Çocukların Belirtilen Dersleri Sevme Durumlarının Dağılımı.....	53
Tablo 20 : Merkeze Devam Eden Çocukların Belirtilen Derslerde Başarı Durumlarını Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımı.....	54
Tablo 21 : Merkeze Devam eden Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Derslerde Başarısız Olma Nedenlerinin Dağılımı.....	55
Tablo 22 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezle İlgili Görüşlerinin Dağılımı.....	57
Tablo 23 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Sağlık ve Beslenme Hizmetlerinden Yararlanma Durumlarının Dağılımı.....	58
Tablo 24 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Sağlık ve Beslenme Hizmetlerinden Duydukları Memnuniyetin Dağılımı.....	59
Tablo 25 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Eğitim Destek ve Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinden Yararlanma Durumlarının Dağılımı.....	60
Tablo 26 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Eğitim Destek ve Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinden Duydukları Memnuniyetlerinin Dağılımı.....	61
Tablo 27 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Eğitim Sosyal Kültürel ve Spor Faaliyetlerinden Yararlanma Durumlarının Dağılımı.....	60
Tablo 28 : Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Eğitim Sosyal Kültürel ve Spor Faaliyetlerinden Duydukları Memnuniyetlerinin Dağılımı.....	63

BÖLÜM I

1- GİRİŞ

Türkiye toplam nüfus içinde genç nüfus oranının yüksek olduğu ülkelerden biri olarak, çocuk işgücü açısından Dünya ölçeğinde incelenmesi gereken ülkelerin başında gelmektedir (Çolak,1998,s.2). Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ne olursa olsun, içinde bulundukları problemlerin çözümü öncelikle eğitimde yatmaktadır. Ülkemiz açısından, çocuk ve genç nüfusun istihdam içinde yer alması onların eğitimden uzak tutulduğu anlamını da taşımaktadır (Kumaş,1993,s.15).

Çocukları çalışmaya iten nedenler ne olursa, çocukların erken yaşlarda çalışması, fiziksel, ruhsal, toplumsal ve ahlaki gelişimlerine zarar vermektedir. Aile ve toplumlar çocuğun değerini, gelecek için önemini kavradıkları ölçüde, çocuklarını çok genç yaşlarda çalışmanın kötü etkilerinden koruyabileceklerdir (İlik vd.,1994,s.58).

Ailenin olduğu gibi toplumunda daha ileri bir yaşam düzeyine ulaşmasında, çocukların ve gençlerin önemli bir yeri vardır. Yakın gelecekte toplum yaşantısında çeşitli görevler alacak olan bireyler olarak düşünüldüğünde, bu grubun en iyi biçimde yetiştirilmesi için gerekli tüm olanakların sağlanması, ülke çıkarları açısından üzerinde durulması gereken bir konudur (ILO,1995,s.9).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verilerine göre, gelişmekte olan ülkelerde tam ve yarı zamanlı çalışan 250 milyon çocuk bulunmaktadır. Bir işte çalışma birçok çocuğu eğitimin sağlayacağı yararlardan yoksun bırakmaktadır (UNICEF,1999,s.4). Azalan gelir eğitime yönelik yatırımları kısıtlarken, daralan aile bütçesi eğitim maliyetlerini özellikle yoksul aileler için yükseltmekte ve çocukların erken yaşlarda okul yerine, emek piyasalarında yer alması eğilimini artırmaktadır (Tunçcan,1999,s.31).

Eğer Çocuğun eğitim giderleri ailenin bütçesini aşıyorsa veya çalışma hayatı çocuğun gücünü tüketiyorsa, yahut anne-baba eğitimin gerekliliğine ve okulda verilen bilgilerin işe yaradığına inanmıyorsa; tüm bunlara öğretmenlerin anlayışsızlığı da eklenirse çocuk, okulu bırakmaktan başka çözüm yolu bulamamaktadır. Bu nedenle çalışan çocukların bir çoğu okul ile çalışma yaşamı arasında kalmış durumdadır. Çocuk bir taraftan okumak, diğer taraftan çalışmak durumunda olduğunda bocalamakta, sonuçta ne tam okullu ne de tam çalışan olabilmektedir. Bu durum çocuğu ve aileyi fayda-maliyet analizi yapmaya zorlamakta ekonomik yetersizlik, kararın çalışma yönünde alınmasına temel teşkil etmektedir (İlik vd.,1994,s.19).

Türkiye’de çalışan çocukların durumu ile ilgili tespitler, uygulamada bazı aksaklıklar olduğu düşüncesine yol açmaktadır. Yapılacak araştırmalarla, uygulamadaki bazı aksaklıkların ortaya çıkarılması, gerekli önlemlerin belirlenmesi ihtiyacı doğmaktadır. Son yıllarda çocuk işgücü sömürsünü önlemek ve çalışan çocuklara korunma ve yardım sağlamak amacıyla devlet ve devlet dışı kuruluşlar tarafından yürütülen yaratıcı ve özgün projelerin sayısında önemli bir artış olmuştur. Ancak bunların pek azı ulusal ölçeklidir ve bir bölümü sadece belirli sektörlerle veya sanayilere yöneliktir (ILO,1995,s.11).

Çocukların sokakta çalışmaya başlama nedenleri üç tipe ayrılmaktadır. Birinci neden çocuk ekonomik zorunluluklar nedeniyle, babanın işini kaybetmesi, aile bireylerinden ya da anne babanın hastalığı nedeniyle beklenmedik bir anda çocuk kendini sokakta çalışırken bulmaktadır. Çocuk bu yolda ailenin bu acil durumunu çözümleyecek para kazanmak amacıyla kendini tamamen yalnız bir şekilde sokakta bulmaktadır. İkinci tip çalışmada; çocuk yalnız değil bir yetişkin yada daha deneyimli bir çocuk eşliğinde sokakta çalışmaya başlamaktadır.Üçüncü tipte ise çocuk eve para getirme zorunluluğu yada ailesi tarafından bir zorlama olmaksızın sokağa yalnız çıkmaktadır. Birinci ve ikinci tip çalışmadan farklı olarak üçüncü tip çalışmaya ait karar tamamen çocuğun kendisine aittir (Zeytinoğlu,1991,s.65).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 1999 yılında yapılan Çocuk İşgücü Anketinin verilerine göre 6-17 yaş grubunda toplam 16 milyon çocuk olduğu, bunlardan 12 milyonunun okula devam ettiği, geriye kalan 4 milyon okula devam etmeyen çocuğun %80'nin çalıştığı belirtilmektedir. Bu çocukların okula devam etmeme nedenleri incelendiğinde, ilk sırada %30.8 ile çocuğun okula ilgi duymama, ikinci sırayı ise %23.7 ile okul masraflarının yüksek olması yer almaktadır. Bu araştırma sonuçlarına göre; çocukların %75.1'i okuluna devam edip eğitimini tamamlamak istediğini belirtmiştir. Okuluna devam eden çocukların %85.4'ü, bir öğrenim kurumuna devam etmeyen çocukların %36.7'i okuluna devam edip tamamlamak istediğini belirtmiştir(DİE/ILO,2001,s.66).

2- KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili literatür taramasına dayalı bilgilere yer verilmiş ve konu ile ilgili yapılmış araştırmalar tanıtılmıştır.

2.1. Çocuk

Çocuk “yaş boyutundaki rakamsal sınırlamaların çok ötesinde, oyun ya da eğitim çağında olup, bedensel, düşünsel ve duygusal gelişimini henüz tamamlamamış olan, ailesinin ya da sosyal kurumların koruyuculuğuna ihtiyaç duyarak, onlara bağımlı yaşayan kişiliği ile kimliğini oluşturan yani toplumsal ve ahlaki gelişimini tamamlamaya çalışan, sosyalleşme sürecinin en önemli aşamalarında, temel yapı taşı olma özelliğini de bünyesinde barındıran ve yaş olarak ergenlik çağının bitişi olabilecek 21 yaşına kadar olan birey”dir (Gürçay vd.,2002,s.35). Medeni kanunumuzda ise “18” yaş hukuki anlamda yetişkinliğin başlangıç yaşı olarak kabul edilmektedir (Akıntürk,2002,s.18).

Türkiye’nin 1995 yılında onayladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede (ÇHS), 18 yaşından küçük her birey çocuktur. Her çocuk temel yaşam hakkına sahiptir. Devlet, çocuğun yaşamını ve gelişmesini güvence altına almakla yükümlüdür denilmektedir(UNICEF,2004,s.14). Sözleşmede bahsedilen çocuğun yaşam hakkının güvence altına alınması hakkına rağmen Türkiye’de 2000 yılı içerisinde 16.431 çocuk kendilerine karşı işlenen bir suç nedeni ile hayatını kaybetmiş veya yaralanmıştır. Toplum suçlarının yaklaşık %20’si ise çocuklara karşı işlenmiştir (UNICEF,2002,s.25).

2.2. Çalışan Çocuk

ILO'nun 1973 tarih sayılı "Asgari çalışma yaşı sözleşmesi" ne (138 sayılı sözleşme) göre, çocuklar için çalışma yaş sınırı 15 olarak belirlenmiştir. On beş yaş ve altında olup da çalışma yaşamına giren çocuklara çalışan çocuk denilmektedir (Gürçay vd.,2002,s.35).

Elde edilmiş olan veriler göstermektedir ki, çalışan çocuk olgusu gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak geçmişten bugüne kadar her ülkenin önemli ve öncelikli sorunlarından biridir (Özçelik-iş,2001,s.11).

2.3. Çocuk İşgücü

Çocuk İşgücü, "sokakta yaşayan, sokakta çalış(tırıl)an ya da okul dışı zamanlarda mevsimlik olarak tarım sektörü, küçük sanayi sektörü ya da marjinal sektörlerde çalış(tırıl)an çocuklardır (Gürçay vd.2002,s.38).

Çalışan genç ve çocuklar özellikle hizmet sektöründe çalışmaktadırlar. Bu iş kolunda çocuk ve gençler düşük ücretle, iş güvencesinden yoksun, sigortasız, senenin 365 günü 7,5 saati çok aşan sürelerde hizmet üreterek çalışmakta, bulaşıcı hastalık ve kaza riskine maruz bir grup olarak yaşamaktadırlar. Özellikle otel, turizm. Eğitim çağındaki çocukların çalıştıkları sektör ve çalışma biçimleri ne olursa olsun çocuklar çalışma yaşamında ortak risk ve tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar (Aktaş ,2002,s.27).

Ekonomik nedenlerle büyük kentlere göç etmek zorunda kalan ailelerde çocuklar, çalışma yaşında olmadıkları halde, ebeveynlerin baskısı ile 6 ve 7 yaşlarından itibaren çalışmaya başlamaktadırlar (Öner,2002,s.59). Çalışan çocukların aileleri genelde göçle kente gelmiş ailelerdir.Tüm araştırma sonuçları da, çalışan çocukların ailelerinin göç nedeni ile kentlerde bulunduğunu, kökenlerinin kırsal yerleşim olduğunu vermektedir (Gürçay vd.2002,s.36).

Kentin yaşam koşullarına uymada aile bireylerinden her biri kendisine düşen görevleri yerine getirmek zorundadır. Bu durumda ailede çalışabilecek pozisyonda olan diğer kişilerin ekonomik katkısı zorunlu hale gelmektedir. Geleneksel değerler sistemi içinde kadının çalışma yaşamına girmesi uygun bulunmaması nedeniyle aile reisinden sonra çalışmaya uygun kişiler çocuklar olmaktadır (Yıldız, Ö.2002,s.113).

2.4. Dünya’da Çocuk İşgücü

Dünya’da 250 milyon ila 400 milyon arasında çocuk aktif olarak çalışma yaşamında yer almaktadır. Bu çocukların aile gelirine katkısı ailelerin tüm gelirlerinin ¼’ünden fazlasını oluşturmaktadır. Okula giden çocuklar esas alındığında çalışan çocukların , ücretsiz aile işçiliğindeki payı %95’tir (UNICEF,2000,s.6,8). Dokuz Latin Amerika ülkesini kapsayan bir araştırmaya göre ailelerde 13-17 yaşlarındaki çocukların sağladıkları gelirin ortadan kalkması durumunda yoksulluğun %10 ila %20 oranında artacağı ifade edilmektedir (Gürçay vd. 2002,s.35).

Günümüzün gelişmiş ülkelerinde de geçmişte yoğun bir çocuk çalıştırılması olgusu yaşanmıştır. Bugün bu ülkelerde bu olay tamamen ortadan kalkmamışsa da önem ve ciddiyetini geniş ölçüde yitirmiştir. Bu gelişmenin temel nedenleri ise yetişkinlerin ücretlerinin artması, çalışma yaşamına düzen ve reformun, çocuklara zorunlu öğrenimin getirilmesidir(Bulutay,1995,s.4). Çocukların zorla çalıştırılması olgusu ise daha çok geleneksel sosyo-ekonomik yapılanmanın egemen olduğu ülkelerde görülmektedir. Güney Asya’da bu durum zorunlu çocuk işçilik biçiminde yarı kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Bu sistemde genellikle 8-9 yaşlarındaki çocuklar küçük borçlanmalar karşılığında aileleri tarafından iş yeri sahiplerine ya da bunların aracılara verilmektedir(UNICEF,1999,s.13).

2.5. Türkiye’de Çalıştırılan Çocuk

Türkiye’de kentlerin sokaklarında yaşayan ve/veya çalışan çocuk sayısı son dönemde gözle görülür biçimde artmıştır. Pek çok çocuk anne-babaları tarafından sokakta çalışıp aile geçimine destek vermeye zorlanmaktadır. Birçok zaman okula gidemeyen, gitse bile ev ödevlerini yapacak zamanı bulamayan bu çocukların bir çoğu eğitim sisteminin dışında kalmakta, bu da vasıflı işler için gerekli olan ilköğretim diplomalarını alma şanslarını sınırlamaktadır. Çocukların çoğu sokaktayken kötü muameleye, fiziksel ve/veya cinsel istismara, hastalıklara ve yetersiz beslenmeye maruz kalmakta, madde bağımlısı haline gelmektedir (www.UNICEF. Org).

Türkiye çocuk işçi çalıştırma konusunda Dünya’da 4.sırayı almaktadır. İlk üç sırayı paylaşan ülkeler Kenya, Haiti ve Bangladeş’tir. Türkiye’de çocuklar 7 yaş gibi küçük yaşlarda çalışmaya başlamaktadırlar. Çocukların düşük gelirli ailelere üye olmaları, çalışma yaşamına girmelerini hızlandıran önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır(UNICEF,2001,s.11).

Ülkemizde 4857 Sayılı İş Kanunu’nun 71.maddesine göre, çalışmaya başlama yaş sınırı “15” olarak hükme bağlanırken, bu sınırın hafif işlerde “13”e kadar çekilebileceği kabul edilmiştir. Aynı kanunun 73.maddesinde “sanayiye ait işlerde 18 yaşını doldurmamış erkek çocuklarla, her yaştaki kadın işçilerin gece çalıştırılması yasaktır” denilmektedir(Çelik,2004,s.41).

Türkiye İstatistik Kurumunun 1999 yılında yaptığı çocuk işgücü anketinin verilerine göre çocukların %61.7’sinin günde 11-12 saat kadar çalıştığı, %44.3’nün günlük dinlenme sürelerinin yarım yada bir saat olduğu görülmektedir(DİE/ILO,2001,s.36). UNICEF tarafından hazırlanan bir rapora göre; Türkiye’de 12-19 yaş grubunda her üç çocuktan birinin imalat, hammadde sanayi ve çeşitli hizmetlerde çalıştığı kaydedilmiştir. Bu raporda, çocukların yarısının okumak istemesine rağmen imkan bulamadıklarından söz edilmektedir (Özçelik-İş,2001,s.25).

2.6.Sokakta Çalışan Çocuklar

Bazı çocuklar, açıkça ve doğrudan, herkesin gözü önünde çalışmaktadır. Buraları geliştirmekte olan ülkelerdeki kentlerin ve kasabaların sokaklarıdır. Bu çocukları her yerde; pazar yerlerinde, seyyar satıcılık yaparken, trafiğin tıkanıdığı yerlerde araya girip bir şeyler satarken, otobüs durakları ve tren istasyonlarında, oteller ve marketlerin önünde görmek mümkündür. Sokakta çalışan çocuklar, sokaktaki diğer çocuklardan sadece bir gruptur.

Ancak, kendileriyle aynı yaşlarda çok farklı özelliklere sahip olan çocuklarla aynı ortamı paylaşmaktadırlar. Bir taraftan çalışma hayatının tehlike ve sorunlarını üzerinde taşıyan sokakta çalışan çocuklar, aynı zamanda sokakların getirdiği her türlü tehlike ve sorunlarla da karşı karşıyadır. Bu çocukların çalıştığı alanlarda toplumun her kesiminden insanlar, iyi veya kötü niyetli kişiler;suça yönelen organize suç gruplarına karşı çocuklar korumasız bir şekilde bulunmaktadır.Bu çocuklar risk altında ya da güç şartlardaki çocuklar olarak da tanımlanmaktadır. Dilenci çocukların bazen hizmet yada mal karşılığı para istemeleri, sokakta çalışan çocuklarla karıştırılmasına neden olmaktadır. Bu çocukların yaşam tarzları hakkında bilgi edinmek ve diyalog kurmak oldukça güçtür. Sokakta çalışan çocuklar diyaloglara açıktır. Yaptıkları iş kadar para isterler, kazançlarının kullanılmasında azda olsa söz sahibidirler yada kazançlarını daha çok ihtiyaçları için harcarlar(Bilgin,2002,s.440).

2.7. Çocukların Çalışma Nedenleri

Çocuklar ailelerinin yoksulluğu nedeniyle, ailelerinin isteği yada durumdan vazife çıkararak bizzat çocuğun kendisi tarafından alınan kararlarla çalışmaya başlarlar. Göç sonrası yeni yerleşim alanlarına tutunamama, ebeveynler açısından ise bulundukları yeni mekanların gereklerine uygun iş olanağı yaratamama çocukların özellikle İstanbul ve Ankara gibi metropollere çalışma amacıyla yönelmelerine neden olmaktadır (Altuntaş,2002,s.187). Babanın işsizliği ve işi olan babanın ücretinin düşüklüğü çocukları çalışmaya teşvik eden nedenler arasındadır (İlgazi,1996,s.14).

Baba işsizse çocuğun okula kayıtlı olma ve devam etme olasılığı azalmaktadır. Yoksulluğun, işgücüne katılma yönündeki etkisinden çok eğitime katılımı engelleme yönündeki etkisi bulunmaktadır(Ergen,2003,s.111). Engin'in 1994 yılında konu ile ilgili yaptığı araştırmasında çocuğunu çalıştıran aileler ile çalıştırmayan aileler arasında önemli ekonomik farklılıklar bulmuştur(Engin,1994,s.93).

Ailenin gelir düzeyi arttıkça, çocukların ekonomik işlerde çalıştırılma olasılığı düşmektedir. Ancak ailenin tüketim harcamaları arttıkça çocuğun gelirinin önemi de artmaktadır.Ailenin tüketim harcamalarındaki 100ytl'lik bir artışın çocuğun çalışma olasılığı üzerindeki etkisi,gelirindeki 100ytl'lik bir azalmanın etkisinden 3 kat daha fazla olmaktadır.Çocuğun elde ettiği gelir arttıkça çalışma olasılığı da artmaktadır(Ergen, 2003,s.110).

Kalabalık olan ailelerde, zaten düşük olan aile geliri, zamanla hiç yetmemeye başlamaktadır. Bunun sonucunda; çocuklar doğal ihtiyaçlarını karşılamak için bile çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Zamanla bu çocukların çalışması aileyi geçindirmeye kadar uzanmaktadır. Nitekim bu konuya ilişkin yapılan bir çok araştırma sonucunda çocukların büyük çoğunluğunun ailesini geçindirmek için çalıştığı tespit edilmiştir. Tüm bu nedenlerin doğal bir sonucu olarak çocuk eğitimini terk etmek zorunda kalmaktadır (Kumaş,1993,s.104).

Ekonomik nedenler çocuğun çalıştırılması konusunda etkindir, fakat tek neden değildir. Bunun yanında pek çok başka nedenlerde yer almaktadır. Çocukların çalışması konusundaki toplumdaki anlayış, eğitim de çok önemlidir.Yaz aylarında sokakta kalmasın diye çocuğu işe yerleştirme alışkanlıkları, çocuğun çalışma hayatına girmesinin bir başka boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır (Tunçcan,1999,s.56). Türkiye'de zorunlu eğitim çağının kısa olması,eğitim olanaklarının adaletli bir biçimde dağılmaması ve zorunlu eğitimden sonra, eğitimin uzun ve masraflı olması ise aile için çocuğu çalıştırmaya iten nedenlerdendir(Kumaş,1993,s.47).

Yoksulluk tek başına çalışma nedeni değildir ancak bir birikimdir. Çalışan çocukların yoksul çocuklar olmasına rağmen, bütün yoksul çocukların çalışmadığı gerçeği unutulmamalıdır. Anne babanın özellikle de babanın eğitim düzeyi, çocukların ekonomik işlerde çalıştırılmasını engelleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Babanın reisinin eğitim süresindeki 10 yıllık bir artış, çocukların bu işlerde çalışma olasılığını %6 azaltması söz konusudur. Bu bulgu, eğitilmiş ebeveynlerin bulunduğu hanelerde çocukların insan sermayesine yatırım yapmaya daha fazla önem verdikleri sonucunu ortaya koymaktadır (Ergen, 2003, s.113).

Engin'in araştırmasında da çocuğu çalışmayan ebeveynlerin eğitim düzeyleri diğer gruba göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuğu çalışan ailelerdeki ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu da küçük yaşlardan itibaren çalışmaya başlamışlardır. Çocuğun ekonomik katkısını doğal kabul eden ebeveyn erken iş yaşamına girmenin çocuğun fiziksel ve toplumsal kişilik gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerinin bilincine varmamaktadır (Engin, 1994, s.96). Okula giden kardeş sayısının artması da çocuk işgücüne katılma olasılığını artırmaktadır. Bu bulguda ailelerin çocuklar arasında bir tercih yaparak bazılarını okula gönderirken bazılarını çalıştırdıkları iddiasını desteklemektedir (Ergen, 2003, 111).

2.8. Çocukların Eğitimi

Tahminen 855 milyon insan, yani tüm dünya nüfusunun yaklaşık altıda biri yeni yüzyılın başında işlevsel okuma yazma becerilerinden yoksun olacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan, 130 milyon çocuk ise, temel eğitim olanaklarından yoksun büyümektedir (UNICEF, 1999, s.2). Ülkelerin eğitim sistemleri incelendiği zaman eğitim yaşı ve süresi çocukların çalışma hayatına kolayca girmesine veya çalışma hayatı dışında kalmasına neden olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde temel eğitim döneminin kısa tutulması ile beraber, hukuki zorlamalar esneklik esnetir. Ancak gelişmiş ülkelerde temel eğitim dönemi uzundur, hukuki zorlamalarda esneklik yoktur (İlgazi, 1996, s.18-19).

Çocukların eğitimi, toplumların geleceğinin en önemli garantisidir. Okula kayıt yaptırmak, sadece okula devam ederek diploma almak anlamına gelmemektedir. Ailenin çocuğa verdiği kıymet oranında bu olay devam etmektedir. Ebeveynlerin çocukların eğitime yönelik olarak nasıl bir tutum takınacaklarında ise, sahip oldukları eğitim düzeyi ve çalışma hayatına ilişkin kendi çocukluk deneyimleri belirleyici olmaktadır(Tuçcan,1999,s.21).

Ekonomik gücü zayıf olan ailelerde, gelişmemiş kültür ve eğitim düzeyine sahip anne ve babanın çocuğun eğitimi ile ilgili görüş ve düşünceleri olumsuzdur. Daha çok çocuklarının çalışması arzusu taşımaktadırlar. Eğitime karşı güvensizlik içindedirler (İlgaç,1996,s.18).

Çocukların çalışması, eğitimlerini dolayısıyla zihinsel gelişimlerini de tehlikeye düşürür. Çünkü çalışma fazla zaman aldığı ve çocuğu çok yorduğu için o , okula devam edecek gücü kendinde bulamaz. Öte yandan çalışma ortamının özellikleri , bazı durumlarda çocuğun eğitime verdiği değeri azaltabilir (Şemin,1985,s.7). Ortaöğretime geçiş oranları, ailelerin çocuklarını eğitime olanaklarından yeteri kadar yararlandırmadıklarını göstermektedir. Sosyokültürel düzeyleri düştükçe, aileler çocuklarını eğitime devam ettirme yerine, ondan yaralanma yoluna giderek, çalışma hayatına itmekteler (Gürçay vd.,2002,s.38). “Okul Başarısızlığı mı çocuğu çalışmaya itiyor; yoksa çalışma yaşamı mı başarısızlığı yaratıyor?” sorusunun yanıtı aileler tarafından daha çok çocuğun okuyamadığı için çalışma hayatını yeğlediği şeklinde verilmektedir. Burada çocuğun çalışma hayatındaki yorgunluğu, okul arkadaşları ve öğretmeni ile bu nedenle yeterli iletişimi sağlayamadığı göz ardı edilmektedir (Tekin,1991,s.12).

Okul ve işi bir arada yürütmek her koşulda olanaksız değildir. Eğer her ikisine de gerekli zaman ayırmaya yönelik bir yapı oluşturulursa yani çocuğun okuldan arta kalan zamanlarında gelişim özelliklerine uygun bir işte çalışması sağlanabilirse okul ve iş birlikte yürütülebilir. Ancak ağır çalışma koşullarının çocuğu yorgun ve uykusuz bırakması okula devamsızlık ve başarısızlığı beraberinde getirmekte, buna bağlı olarak öğretmen ve arkadaşlarla ilişkiler bozulunca çocuk

okulu bırakmak zorunda kalmaktadır (Kumaş,1993,s.103). Aslında çocuğun çalışması, teorik olarak, eğitimden mutlak kopması sonucunu doğuracak nitelikte olamamaktadır ancak, çalışmayı zorunlu kılan ekonomik baskı ile öğrenme istek ve gereğini uzlaştırmak oldukça güçtür. Çocukların gerek büyüme gereksinimlerini karşılayabilmeleri gerekse faaliyet gösterdikleri alanda (okul veya iş) çalışmaya devam edebilmeleri dinlenmeye zaman ayırmalarını gerektirmektedir.

Dolayısıyla, çocuğun, her ikisi de zaman ve enerji gerektiren eğitim hayatı ve iş hayatını eşanlı olarak sürdürebilmesi oldukça güçtür (Tunçcan,1999,s.23).

2.9.Çalışan Çocukların Profilleri

Bu bölümde, sokakta çalışan çocukların soysa-demografik özellikleri, aile yapıları, çalışma koşulları ve sokakta karşılaşılabilecekleri riskler ele alınmıştır.

2.9.1.Cinsiyetleri

Sokakta çalışan çocukların büyük bir bölümü erkektir. Bu konuda Türkiye’de yapılan bir çok çalışmada sokaklarda çalışan erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha yüksek oranlarda oldukları saptanmıştır. Bu olgunun varolmasında, kız çocuklarına ilişkin toplumsal değerlerin rolünün kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Kız çocuklarının dışarıda çalışmasını hoş görmeyen kültürel yapı sokakta kız çocuk çalıştırmayı engellemektedir (Aslan,1997,s.10).

2.9.2. İlk İşe Başlama Yaşı

Çocuk işgücüne katılım açısından yaşın etkisi pozitif ve anlamlı bulunmuştur. Yaş ilerledikçe çocuk işgücüne katılma olasılığı artmaktadır.Yaşın bir birim artması,ekonomik veya piyasaya dönük işlerde çalışma olasılığını %4.3 artırmaktadır(Ergen,2003,s.114).

Altuntaş'ın araştırma bulguları çocukların bir çoğunun çalışmaya çok erken yaşlarda başladıklarını göstermektedir. Ortalama olarak ilk çalışmaya başlama yaşının 8-10 yaş arasında değiştiği görülmektedir. Çocuklar çalışmaya genellikle ilköğretim çağına başlamaktadırlar. Bununla birlikte henüz ilköğretim çağına gelmeden çok küçük yaşlarda çalışmaya başlayanlarda azımsanmayacak orandadır (Altuntaş,2002,s.186).

2.9.3. Çalışma Süreleri

D.İ.E 'nin 1999 yılı çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre; çocukların yarından fazlası (%52.2)'si haftada fiili olarak 40 saat ve daha fazla çalışmaktadır(Taştı,2002,s.86-87). Çalışan çocukların boş zamanları pek yoktur. Fakat bulabildikleri boş zamanlarda hiç okumadıkları, ayırım yapmaksızın TV'de her programı izledikleri ve boş zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirmedikleri bazı araştırma bulgularından anlaşılmaktadır (Boidin,1995,s.65).

2.9.4.Çalışma Alanları

Kayıtlı olmayan sektörler çalışan çocuklar, sokağın çocukları, sokak çocuğu olmaya aday çocukları kendine çeken bir sektördür. Bu çocuklar 6 yaşından 16 yaşına kadar hatta 18 yaşına kadar geniş bir kesimi kapsar. Bu çocukların büyük bir bölümü marjinal sektörde işportacı, simitçi, belediyeler tarafından verilen izinlerle tezgah ve büfelerde çalışan çocuklardır. Özellikle turizm ve eğlence sektörü ise ucuz işgücü olarak çocuk ve gençlere sarılması yanında, cinsel istismara da en açık grup haline gelmelerini de teşvik eden bir alandır. Bu çocuklar 15 yaşından önce cinsel aktiviteye ve kullanıma, istismara teşvik edilme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar (Aktaş M.,2002,s.99).

2.9.5.Kazançları

D.İ.E 'nin 1999 yılı çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre; 1999 yılında 16 yaşından küçük çocuklar için uygulanan asgari ücret dikkate alındığında çocukların kazancı asgari ücretin altında kalmaktadır. Gelir elde eden çocukların aylık ortalama kazancı 55 milyon 142 bin YTL'dir. Kız çocuklarının aylık ortalama kazancı erkeklere göre daha yüksektir. 60 milyon 901 Bin YTL'dir. Çocukların %37.7'sinin geliri 25-50 milyon arası, %26.7'sinin geliri 50-75 milyon arasındadır.Çocuğun kazancı ailenin gelirinde yaklaşık olarak %20'lik bir artış sağlamaktadır (Taştı,2002,s.86-87).

2.10.Çalışan Çocukların Sorunları

Çocuğun çalıştırılmasının en büyük riski, çocuğu örgün eğitimden koparmasıdır. Hele çocuk sokakta çalışıyorsa, büyük ölçüde sokakta yaşama riskini taşıyor demektir(Taş vd.,2002,s.411). Çocuğun çalışması, çoğu zaman eğitimden yoksun kalmasına, sağlığının ve bedensel gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmakta ve çeşitli sosyal zararlara yol açmaktadır (Taştı,E.2002,s.71).

2.10.1. Ekonomik Sorunları

Ekonomik nedenlerle büyük kentlere göç etmek zorunda kalan ailelerde çocuklar, çalışma yaşında olmadıkları halde, ebeveynlerin baskısı ile 6-7 yaşlarından itibaren çalışmaya başlamaktadır(İlgazi,1996,s.13). Çalışan çocuk onu çalışmaya zorlayan ekonomik ve ailesel baskı ile öğrenme isteği ve gereksinimi arasında parçalanmakta her ikisi de zaman gerektiren bu iki karşıt etkinliği sürekli uzlaştırma arayışı, bu dayanılmaz gerilimin okulun sonsuza dek terk edilmesiyle çözümleneceği güne dek sürmektedir (Altuntaş,2002,s.32).

Aslan araştırmasında çocukların %39.8'nin meslek yada iş öğrenmek,%30.6'nın ise geçim sıkıntısı nedeniyle çalışmaya başladıkları sonucunu bulmuştur. Bu sonuçlar ailelerin eğitim yaşantısında başarısız olan veya geçim sıkıntısı nedeniyle okutamadıkları çocuklarını,çalışmazlarsa başıboş, işsiz insanlar haline gelecekleri endişesi ile,bir iş kolunda çalıştırıp,bir meslek sahibi etmeye uğraştıklarını göstermektedir(Aslan,1997,s.84).

2.10.2. Psiko-Sosyal Gelişim sorunları

Çocuk işçiliğinin çocukların psikolojik gelişimleri üzerindeki olumsuz etkileri, Dünya genelinde bu konu hakkındaki endişeleri artırmaktadır. Ancak çok az çalışma çocukların kendisi üzerine odaklanmaktadır(Omokhodion vd.,2006,s.281). Çocuğun diğer yaş gruplarına göre en yoğun yaşadığı olay "sosyalleşme süreci" dir. Bu sosyalleşme süreci içinde çocuk öncelikle anne -babasına güvenmeyi öğrenmektedir. İşte bu süreçte anne-babanın yetersiz geliri nedeniyle, çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve hatta gelire katkısı olacağı ümidiyle çocuğunu çalışmaya sevk etmesi çocukta, anne-babasının kendini korumakta yetersiz kaldıkları düşüncesini oluşturacaktır. Ailesi tarafından bakılması gereken dönemde çocuğu bakan rolünün verilmesi ile çocuk aileye karşı çok büyük bir güven bunalımına ve kendisine karşı bir kimlik açmazına girecektir (Engin,1994,s.22-23).

Yapılan çalışmalar, çalışan çocukların, kazandıkları paranın aile tarafından alınarak harcandığını göstermektedir. Ekonomik açıdan eve katkı veren çocuk bu yönüyle yetişkin rolünü üstlendiği halde, kazandığı paranın aile tarafından alınarak denetlenmesi, özgürce harcamasına izin verilmemesi yetişkin rolü ile uygun düşmemektedir. Ailenin çocuktan para kazanırken yetişkin, harcarken çocuk rolünü üstlenmesini beklemesi bir çifte mesaj olgusunu ortaya çıkarmakta,bu da çocuklarda kimlik karmaşasına neden olabilmektedir. Çifte mesaj olgusu sonunda ortaya çıkabilecek kimlik kargaşası, çocuklarda farklı dışavurumlara neden olabilmektedir. Bazı çocuklar pasif, bağımlı bir davranışı benimserken, diğerleri de gerek aileye, gerekse işverene saldırgan davranışlar gösterebilmektedir (Bulut,1996,s.52).

Sokakta çalışan çocuklar genellikle 11-14 yaş grubunda pre-adölesan dönemindedir. Çocuğun gelişim dönemi göz önüne alındığında bu yaş grubunda çocuğun sosyalleştiği, benlik kavramının şekillendiği bilinmektedir. Bu yaşta erken yaşta çalışmaya başlayan çocuğun ruhsal ve bedensel gelişiminin risk altında olduğu gerçeği yadsınamaz (Altuntaş,2002,s.36).

2.10.3.Eğitim Sorunları

Kaliteli temel eğitim bir insan hakkıdır. Ne var ki bugün gelişmekte olan ülkelerde İlkokul çağındaki 130 milyon çocuk okula gitmemektedir (UNICEF,2001,s.3). Eğitimin ücretsiz olduğu ülkelerde hatta Hindistan'ın bazı eyaletlerinde olduğu gibi öğrencilere ücretsiz kitap, okul kıyafeti ve öğle yemeği temin edilen yerlerde bile okullaşma oranının düşük olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni, okula gitmenin dolaylı maliyetlerinden biri olarak çocuğun gelir kaybına uğramasıdır. Yine yoksul toplumların birçoğunda, okula gitmenin çocukların iş bulma imkanlarını artırıcı bir etkisi olmadığına inanıldığından aileler çocuklarını tercihen iş piyasasına sokma eğilimi göstermektedirler (Altuntaş,.2002,s.39).

Eğitim çağındaki olan çocukların çalışmaları sonucu eğitimlerini sürdürme olanağı bulamamaktadırlar. Erken yaşlarda çalışma yaşamına girmenin çocuk işgücü üzerindeki olumsuz etkileri arasında eğitim hakkından yararlanamama öncelikli bir yere sahiptir. Eğitim ile işin sorumluluklarını bir arada yürütemeyen ve aile gelirine katkıda bulunmak zorunda bırakılan çocukların çalışmayı eğitime tercih etme oranı yüksektir(Serter,1997,s.24). Ülkemizde okula devam etmeyen çocukların %72.3'ünü çalışan çocuklar oluşturmaktadır. Okula devam eden çocukların ise %68.8'i çalışmayan çocuklardır(Başargan vd.,2002,s.153).

Eğer Çocuğun eğitim giderleri ailenin bütçesini aşıyorsa veya çalışma hayatı çocuğun gücünü tüketiyorsa, yahut anne-baba eğitimin gerekliliğine ve okulda verilen bilgilerin işe yaradığına inanmıyorsa; tüm bunlara öğretmenlerin

anlayışsızlığı da eklenirse çocuk, okulu bırakmaktan başka çözüm yolu bulamamaktadır. Bu nedenle çalışan çocukların bir çoğu okul ile çalışma yaşamı arasında kalmış durumdadır. Çocuk bir taraftan okumak, diğer taraftan çalışmak durumunda olduğunda bocalamakta, sonuçta ne tam okullu ne de tam çalışan olabilmektedir. Bu durum çocuğu ve aileyi fayda-maliyet analizi yapmaya zorlamakta ekonomik yetersizlik, kararın çalışma yönünde alınmasına temel teşkil etmektedir (İlik vd.,1994,s.12). Baba ve annelerin eğitim düzeylerinin düşük olması ise eğitimi çocukları için uzun vadeli yararını görmelerini engellemektedir. Çocukların okula devamını sağlamada ve okuldaki başarılarını artırıcı aile desteğini veremedikleri anlaşılmaktadır (Yıldız,2002,s.108).

Eğitim hangi şartlar altında olursa olsun her çocuğun hakkıdır ve okuldan ayrılmak zorunda kalıp da çalışmaya itilen çocuk bu çok önemli hakkından mahrum bırakılıyor demektir. Bu nedenle devlet eğitimi her çocuğun yararlanabileceği şekilde, aileyi ekonomik açıdan sıkıntıya sokmadan bu hizmeti verebilmelidir(Torun,2001,s.17).

2.10.4.Sağlık sorunları

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 24.Maddesinde: “Çocuk, mümkün olan en üst düzeyde sağlık ve tıbbi bakım standardına ulaşma hakkına sahiptir. Devlet, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterir.” denilmektedir(UNICEF,2004,s.4).

Sokakta çalışan çocuklar, yetersiz beslenmekte, ağır yük taşımakta ve çeşitli kazalara uğramaktadırlar. Çalıştırılan ortamlar çocuklar için tehlikeli olabilmekte, fiziksel ve cinsel istismara karşı korumasız kalmaktadırlar. Ayrıca zararlı maddelere alışılabilmektedirler. Beslenme bozukluğu, uykusuzluğa bağlı olarak boy kısalığı, zayıflık ve buna bağlı olarak sık hastalanmalar, ağır işlerde çalışma sonucu kas, iskelet sisteminde meydana gelen şekil bozuklukları ve kırılmalar çocuğun fiziksel gelişimini olumsuz etkilemektedir (Öner,2002,s.26).

3. Amaç

Ülkemizde önemle üzerinde durulması ve çözüm yollarının aranması gereken sosyal sorunlardan birisi de “ Çalışan çocuklar sorunu” dur. Yoksulluğun temel neden olarak kabul edildiği çalışan çocuk sorununun Türkiye’deki boyutlarına bakıldığında durumun pek de iç açıcı olmadığı görülmektedir.Ülkemizin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar, hızlı ve sağlıksız kentleşme, işsizlik, yoksulluk gibi nedenlerle çalışan çocukların sayısının hızla arttığı bir gerçektir(Kahramanoğlu,1996,s.10).

Çalışan Çocuklarla ilgili olarak öncelikle, çocukların hangi iş kollarında ve hangi şartlar altında, neden çalıştırıldıklarını, hangi risklerle karşı karşıya olduklarını belirlemeye yönelik kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır(T.C Hükümeti,1996,s.7).

Bu tezin amacı, ” Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışma nedenleri ve merkezden memnuniyet durumları”nı araştırarak ortaya koymaktır. Ayrıca bu genel amaçla ilgili tez çalışmasında Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocuklarla ilgili;

- Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların demografik özellikleri nelerdir?
- Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların anne ve babalarına ilişkin demografik özellikler nelerdir?
- Sokakta çalışan çocukların anne ve babalarına ait demografik özelliklerin diğer bulgular üzerindeki etkileri nelerdir?
- Sokakta çalışan çocukların çalışmaya başlama nedenleri nelerdir?
- Hangi günler ve kaç saat çalışıyor?
- Kaç yıldır çalışıyor?
- Aylık kazançları ne kadar?
- Hangi iş yada işleri yapıyorlar?

- Çalışmaya kendi istekleriyle mi başlıyorlar?
- Kazandıkları parayı nasıl harcıyorlar?
- Yaptıkları işlerle ilgili olumlu ve olumsuz düşünceleri nelerdir?
- Sokakta çalışırken yaşadıkları korkular nelerdir?
- Gelecekle ilgili hedefleri nelerdir?
- Eğitimlerine devam etmeyi düşünüyorlar mı?
- Derslerdeki başarı durumlarını genel olarak nasıl değerlendiriyorlar?
- Derslerde başarısız olma nedenleri nelerdir?
- Devam ettikleri merkezde katıldıkları faaliyetlerin kazandırdıklarıyla ilgili düşünceleri nelerdir?
- Merkezden aldıkları hizmetlerden memnuniyet durumları nasıldır?

gibi çocuklara ilişkin durumların da tespit edilmesi amaçlanmıştır.

4. Önem

Türkiye’de çalışan çocukların durumu ile ilgili tespitler, uygulamada bazı aksaklıklar olduğu düşüncesine yol açmaktadır. Bu durum yapılacak araştırmalarla, uygulamadaki bazı aksaklıkların ortaya çıkarılması ve gerekli önlemlerin alınması ihtiyacını doğurmaktadır. Son yıllarda sayıları sınırlı olmakla birlikte çalışan çocuklara korunma ve yardım sağlamak amacıyla devlet ve devlet dışı kuruluşlar tarafından yürütülen yaratıcı ve özgün projelerin sayısında bir artış olmuştur. Ancak bunların pek azı ulusal ölçeklidir ve bir bölümü sadece belirli sektörlere veya sanayilere yöneliktir (ILO,1995,s.11).

Türkiye’de sokakta çalışan çocuklarla ilgili yapılan araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu araştırma konusuna ilköğretim çağındaki olup aynı zamanda eğitimlerini de devam ettirmeye çalışan çocuklar boyutu kazandırıldığında araştırma sayısı yok denilecek kadar azdır. Sokakta çalışan çocuklar ile ilgili olan bu araştırmanın bu alandaki çalışmalara fayda sağlaması bakımından önemlidir.

5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları ;

- Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların görüşleriyle sınırlıdır.
- 2006 yılı(Temmuz-Ağustos) aylarında merkeze devam eden çocukların görüşleriyle sınırlıdır.
- Örneklem grubu anketi cevaplamaya istekli 200 çocukla sınırlıdır.

6. Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımları ;

- Ailelerin ekonomik durumları ile çocukların çalışmaları arasında bir ilişki olduğu varsayılmaktadır.
- Çocukların çalışma süreleri ile aylık kazançları arasında ilişki vardır.
- Çocukların yaşları ilerledikçe sokakla ilgili korkuları azalmaktadır.
- Sokakta çalışma süresi arttıkça çocukların eğitimlerini sürdürmeye yönelik istekleri azalmaktadır.
- Çocukların eğitimlerine devam etmek istememelerinin en önemli nedeni ailenin bu konudaki tutumudur.
- Matematik ve fen bilgisi gibi sayısal dersler çocukların en az sevdikleri derslerdir.
- Çocukların çalışma yılları ile derslerdeki başarısızlıkları arasındaki önemlidir.
- Çocukların çoğunluğu merkezle ilgili olumlu görüşlere sahiptirler.

7. Tanım ve Kısaltmalar

ASÇÇM : Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi

Çocuk : Medeni Kanunumuzda 18 yaşın altındaki herkes çocuk kabul edilmektedir.

Sokak : Bu çalışmada sokak tabiri ile insanların yoğun olduğu caddeler, bulvarlar, kavşaklar, pazar yerleri, parklar, bahçeler, cami, hastane, market, otel, sinema tiyatro salonlarının önleri, alışveriş merkezleri vb. kastedilmektedir.

Sokakta Çalışan Çocuklar : Ailelerinin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle, sokaklarda, mal veya hizmet satarak kendilerinin ya da ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışan çocuklardır.

ILO : Uluslararası Çalışma Bürosu

UNICEF : Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu

ÇHS : Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

SPSS : (Statistic Packets For Social Sciences) Sosyal Araştırmacılar İçin İstatiksel Program Paketi

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Türkiye’de sokakta çalışan çocuklar konusunda yapılan çalışmalar az sayıda ve kişisel çabalarla yapılmış küçük çaplı araştırmalardır. Bu alandaki araştırmaların kısıtlı ve dar kapsamlı olmasının en önemli nedeni çocukların sabit bir yerde çalışmıyor olmaları ve bu çocuklarla iletişim kurmadaki güçlüklerden kaynaklanmaktadır.

1999 yılında Türkiye İstatistik Kurumu(1999) tarafından yapılan Türkiye’de çalışan çocuklar araştırmasına göre; 6-17 yaş grubunda toplam 16 milyon çocuk olduğu, bunlardan 12 milyonunun okula devam ettiği, okula devam etmeyenlerin %80’nin çalıştığı belirtilmektedir. Bu çocukların okula devam etmeme nedenleri incelendiğinde, ilk sırayı %30.8 ile çocuğun okula ilgi duymaması, ikinci sırayı ise %23.7 ile okul masraflarının yüksek olması yer almaktadır. Yine bu araştırma sonucuna göre; %75.1’i okuluna devam edip eğitimini tamamlamak istediğini belirtmiştir. Okuluna devam edenlerde okuluna devam edip eğitimini tamamlama isteği %85.4’e çıkarken, bir öğrenim kurumuna devam etmeyen çocuklarda bu oran %36.7’e düşmektedir. Çocukların gelecekte yapmak istedikleri arasında “iyi bir işte çalışmak” seçeneği ikinci sırada yer almaktadır (%10.2) (DİE/ILO,2001).

Köksal ve Alisinanoğlu (1998)’nin “Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmasında;çocukların %51.9’nun 9-12 yaşlarında, %66.7’sinin 4 ve daha fazla kardeşe sahip oldukları saptanmıştır.Anne ve babaların büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu(anne:%44.4,baba:%68.0) yada okur yazar olmadıkları(anne:%51.3, baba:%18.0)görülmüştür.Sokakta çalışan çocukların %38.8’nin ilkokula, %34.7’sinin ortaokula devam ettikleri saptanmıştır. Çocukların %59.7’sinin aile ekonomisine katkıda bulunmak, %29.1’nin ise hem ailesinin hem de kendilerinin gereksinimlerini karşılamak amacıyla çalıştıkları belirlenmiştir. Çocukların %54.1’i 10-15, %45.8’i 5-9 yaşlarında çalışmaya başladıkları sonucu bulunmuştur. Çocukların %55.5’i günde 6-10 saat çalışmakta olduğu görülmüştür (Köksal vd.1998).

Sönmez(1990)'in "Çalışan Çocukların Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri(Tekirdağ Örneği)" konulu çalışmasında yer alan çocukların; %21.8'i okullarını yarıda bırakmıştır. Çocukların okulu yarıda bırakma nedenleri arasında ilk sırada okuldaki başarısızlık (%72.2), ikinci sırada çalışma isteği (%16.7) gelmektedir. Bu araştırmaya göre çocukların %30'u çalışma hayatı ile okulu bir arada yürütmektedir (Sönmez,A.1990).

Kumaş(1993)'in "Türkiye'de Çalışan Çocuk Gerçeği ve Çalışma Koşulları (İzmir Örneği)" konulu araştırmasında; 9-12 yaş grubunda olup çalışan çocuklar %22.8 lik bir oran oluşturmuştur. Çocukların %55'nin ailesini geçindirmek için çalıştığı tespit edilmiştir. Çocukların %77.1'i eğitimlerini terk etmişlerdir. Çalışan çocuklar içinde ilkokulu bitiren çocukların sadece %25'i ilkokul sonrası eğitimlerine devam etmektedirler. Bu çocukların % 92.5'i 9-15 saat arasında ve tamamına yakın haftada 6 gün çalışmaktadır. Çocuklar kazandıkları ücretlerini, ailelerine vermektedirler. Çalışan çocuklar içinde eğitimi tercih eden çocukların oranı %56'dır (Kumaş,H.1993).

Özgüle(1997)'nin "İzmir'de Çalışan Çocuk ve Genç İşçiler" konulu araştırmasında; çocukların, %92 'sinin erkek, %48.3'nün 12-15 yaş arasında oldukları, %28.7'sinin hem çalışıp hem de eğitimlerine devam ettikleri,%97'sinin annesi, %93'nün ise babasının sağ olduğu, %89'nun annesi ve babasının birlikte yaşadıkları tespit edilmiştir (Özgüle,A.1997).

Çırak ve Çivitçi(2004)'nin "Çalışan Çocuklar" üzerine yaptığı araştırmada elde edilen bulgulara göre; sokakta çalışan çocukların çoğunluğunun(%82.8)'nin 10-15 yaşları arasında olduğu ve sokakta çalışmaya başlama yaşının 6 yaşa kadar indiği; sokakta çalışan çocukların %86.30'u okula devam etmektedir. Yine bu araştırma sonucuna göre çocukların annelerinin %61.64'ünün okur-yazar olmadığı, %23.97'sinin ilkokul mezunu olduğu, %91.78'i herhangi bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir. Sokakta çalışan çocukların çalıştıkları işe bakıldığında; ayakkabı boyacılığı (%45.20), simit-poğaça-tatlı satıcılığı (%23.29) yaptıkları görülmektedir (Çırak vd.2004).

Karatay(2002)'in "İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar" konulu araştırmasında; Çocukların yaş ortalamasının 13-15 yaş arasında yoğunlaştığı, %32.8'nin kız olduğu, %29'nun eğitimlerini belli bir aşamada terk ettikleri, %17'sinin okul yaşında olduğu halde hiç okula başlamamış olduğu, çocukların %47.9'nun ayakkabı boyacılığı yaptığı, %31'inin son bir yıldır bu işi yaptığı tespit edilmiştir. Bu çocukların annelerinin %72'si okur-yazar değilken, okur yazar olmayan baba oranı %14'tür.

Babalarının %38'nin işsiz, annelerinin ise %89'nun ev hanımı olduğu sonucu bulunmuştur. (Karatay,A.2002).

Öner(2002)'in "İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları" konulu araştırmasında; 905 çocukla yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu çalışmada tüm İstanbul sokaklarında 3500-4000 civarında çocuğun marjinal işlerde çalıştığının tahmin edildiği bildirilmektedir.Yarıdan fazlasının anane-ve babaları hayattadır, %63'ü kazandığı paranın tamamını, %15'i parasının yarısını ailesine vermekte, %22'si ise tamamını kendisinin harcadığını belirtmiştir (Öner,A.2002).

Baştaymaz(1990)'in yılında "6-15 Yaş Grubu Bursa'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Alan Araştırması" konulu araştırması sonucunda; Bursa'da çalışan çocukların babalarının eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu, bu nedenle hedef kitlenin %62.5'nin eğitimlerini yarıda bıraktığı bunlarında %27.5'inin ise ancak ilkokul mezunu olduğu bulunmuştur.Çalışan çocukların çalışma sürelerine bakıldığında ise %44'ü günde 8 saatten fazla çalışmaktadır.Çocukların %67'si aile geçimine katkıda bulunmak amacıyla çalışmakta ve %82.5'i kazandıkları paranın tamamını ailesine vermektedir (Baştaymaz,T.1990).

Altuntaş(2002)'in "Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar" konulu çalışmasında; eğitimden en kopuk grubu ayakkabı boyacıları oluşturmaktadır. Görüşülen çocukların hepsi okullarını bırakarak çalışmaya başlamışlardır. Bu çocukların içinde bulunduğu toplumsal yapıda eğitim değerli değildir ve hemen hemen tüm çocuklar ilkokuldan sonra eğitime devam etmemektedir.Gruplar içinde

Konanç(1992)'ın " Korumaya Muhtaç Kent Çocukları " konulu araştırmasında Ankara sokaklarında çalışan 233 çocuk ile görüşülmüştür. Araştırmada sonucunda; çocukların %82'si anne babasıyla birlikte yaşadıklarını, %52'si ekonomik nedenlerden dolayı okulu bırakarak çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Çocukların %57'si 11 yaş ve altında çalışmaya başlamıştır. Çocukların %39'u sokakta simit,balon ve çiklet sattığını, %40'ı yaptıkları işten memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Konanç,E.1992).

Aslan(1997)'ın "Ankara İlinde Hizmet Sektöründe Çalışan 16 Yaşından Küçük Çocukların Özellikleri ve Benlik Saygısı Düzeyleri" konulu araştırmasında; çocukların %39.8'i meslek yada iş öğrenmek için çalışmaya başladıklarını, %30.6'sı ise geçim sıkıntısı nedeniyle çalışmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya başlamaya kararını ise çocuğun kendisi(%51.9) ya da babası (%18.5) karar vermiştir. Bu araştırmada okulu yarıda bırakan çocukların oranı %39 olarak bulunmuştur. bulunmuştur. Çocuklar eğitimlerini bırakma nedeni olarak ilk sırada, okumayı istememek ve sevmemek (%37.9) gelmektedir. Okulda başarısızlık ise ikinci sırada (%26.2) yer almaktadır (Aslan,D.1997).

Bilgin(2002)'in "Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar" konulu araştırmasında Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne kayıtlı 500 çocukla görüşülmüştür. Bu araştırma sonucunda; çocukların %77 gibi büyük çoğunluğunun okullu oldukları sonucu bulunmuştur. Bu araştırmanın devamında 2000 yılında yapılan çalışmada bu oranın %91.2'ye yükseldiği tespit edilmiştir. Ancak bu çocukların çoğunluğunun özellikle ilköğretimi bitirmeleri durumunda, ekonomik nedenlerden dolayı ortaöğretime devam edemeyecekleri, anne ve babalarının eğitime değer vermedikleri belirtilmektedir. Ayakkabı boyacısı, simit satıcısı ve su satan çocukların pazarlarda çalışan çocuklara oranla eğitime daha fazla önem verdikleri sonucu bulunmuştur (Bilgin, O.2002).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu araştırma;Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların, çalışma ve merkezden memnuniyetleri konusunda yapılmış betimsel bir çalışmadır.

3.1 Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini ; Ankara ilindeki Ankara Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığı'na bağlı Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne kayıtlı olan 796 çocuk oluşturmaktadır.

Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi(ASÇÇM), Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığına bağlı olarak hizmet vermektedir. ASÇÇM, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve ILO Türkiye Temsilciliği arasında 1992 yılında imzalanan protokolle kurulmuştur. Merkez'in ilk olarak 1993 yılında faaliyete geçmiştir. Merkez 2005 yılının temmuz ayında yenileme ve tadilat çalışmaları nedeniyle kapatılmış. 4700m²'lik alan düzenlenerek 23 Nisan 2006 yılında yeniden hizmete açılmıştır. ASÇÇM'nin nihai amacı kısa dönemde çocukların çalışma şartlarının iyileştirilmesi, uzun dönemde çocuk işçiliğinin sona erdirilmesidir

ASÇÇM'de 4 idari personel, çeşitli branşlarda 28 öğretmen, 2 hemşire, 2 sosyal hizmet uzmanı, 1 sosyolog görev yapmaktadır. Ayrıca merkez bünyesinde;berber ,çamaşırcı, aşçı, şoför v.b görevlilerde hizmet vermektedir. Merkez haftanın 7 günü 09:00-17.00 saatleri arasında hizmet vermektedir.Merkeze ortalama olarak 200 çocuk devam etmektedir. Kayıtlı olan çocuk sayısı ise 796'dır. Merkez'in çalışmalarına ILO'nun mali desteği 18 Mart 1997 yılı itibariyle kesilmiş,

merkezin ihtiyaçlarının karşılanması için Çocuk-Der adıyla bir dernek kurulmuş ayrıca atık cam ve atık kağıt kampanyalarıyla da desteklenmiştir. Şu anda merkezin bütün mali giderleri ve çalışanların ücretleri, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanmaktadır. ASÇÇM’de verilen hizmetler, çocuğun çalıştığı ortam, çocuk merkezi, okulu ve ailesi ekseninde sürdürülmektedir.

Evren olarak Ankara İli ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların seçilmesinin nedenleri;

- Araştırmacının Ankara’da yaşaması ve çalışması nedeniyle yapılan araştırmanın aksatılmadan yürütülebilmesi,
- Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezinde hedeflenen çocuklara kolaylıkla ulaşılabilmesi,
- Bu merkezde daha önce benzer bir araştırmanın yapılmamış olmasıdır.

Bu araştırmanın örneklemini; Ankara Büyük Şehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığına bağlı Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocuklardan ulaşılabilen ve anketi cevaplamayı kabul eden 200 çocuk oluşturmuştur.

3.2. Verilerin Toplanması

Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların çalışma nedenleri ve devam ettikleri merkezden memnuniyet durumlarını tespit etmek amacı ile verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır.ü

3.2.1. Veri Toplama Aracı

Anket formu; çocuklar tarafından kolayca anlaşılabilir şekilde, konu ile ilgili kaynaklar ve daha önce konu ile ilgili yapılmış tezler incelenerek elde edilen bilgiler ışığında, uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Anket formunun geliştirilmesinde, daha önce yapılmış bazı araştırmaların formlarından da yararlanılmıştır.

Anket formuna, araştırmanın ne amaçla, kim tarafından yapıldığını, verilen cevapların doğruluğunun araştırmanın geçerliliği açısından önemli olduğunu, anketle elde edilen bilgilerin sadece bu araştırmada kullanılacağı ve gizli kalacağını anlatan açıklayıcı bir metin de eklenmiştir.

Anket formu örnekleme uygulanmadan önce evrenden seçilen 25 çocuktan oluşan pilot bir gruba uygulanarak ön denemesi yapılmış ve aksaklıklar belirlenerek uzman görüşü ışığında gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Anket formu 5 bölümden oluşmaktadır (Ek.1).

Birinci bölüm, Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların kişisel bilgileri ile ilgili soruları kapsamaktadır. Bu başlık altında devam edilen okulun adı, okulunun bulunduğu semt, sınıfı/şubesi, cinsiyeti, yaşı, doğum yeri (il-ilçe-kasaba-köy) kardeş sayısı gibi çocuğa ait kişisel bilgileri ortaya koyacak sorular yer almıştır.

İkinci bölümde çocuğun ailesi ve aile yaşamına ait bilgilerine ilişkin soruları kapsamaktadır. Bu başlık altında; Anne-babanın hayatta olup olmama durumu, yaşı, öğrenim durumu, mesleği, medeni durumu, çalışma durumu ve aylık gelir durumunu belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Üçüncü bölüm çocuğun çalışma yaşamına ait bilgileri ile ilgili soruları kapsamaktadır. Bu başlık altında; Çocuğun çalıştığı günleri ve çalışma süresini, kaç yıldır çalıştığını, aylık kazancını, yaptığı iş/işleri, çalışmaya kendisinin mi istediğini, çalışma neden/nedenlerini, kazandığı parayı nasıl harcadığını, yaptığı işle ilgili olumlu ve olumsuz düşüncelerini, sokakta çalışırken yaşadığı korkuları ve karşı karşıya kaldığı riskleri belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Dördüncü bölüm çocuğun okul yaşamına ait bilgileri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Bu başlık altında; Gelecekle ilgili hedef/hedeflerinin neler olduğu, en son bitirmeyi düşündüğü okul, İlköğretimden sonra eğitimine devam etmeyi düşünmüyorsa bunun nedenleri, sevdiği ve sevmediği dersleri ve derslerdeki başarı durumunu genel olarak nasıl değerlendirdiğini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Beşinci bölümde ise devam edilen merkezle ilgili sorulardan oluşmaktadır. Bu başlık altında; çocuğun bu merkezde yapılan faaliyetlerin kendisine kazandırdıkları ile ilgili düşüncelerini ve bu merkezde verilen çeşitli hizmetlerden memnuniyet durumlarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

3.2.2. Anket Formlarının Uygulanması

Anketler Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığına bağlı Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocuklara araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılarak, 2006 Temmuz-Ağustos aylarında uygulanmıştır.

3.2.3. Verilerin Analizi

Anketler uygulandıktan sonra gözden geçirilmiş, sınıflandırılmış, sıralanmış ve kodlanarak veriler bilgisayara SPSS 13.5 (Statistical Packet of Social Sciences) istatistik paket programı üzerinde oluşturulan veri tabanında toplanmıştır. Araştırma konusu bakımından önemli görülen değişkenler arasında ilişkinin bulunup bulunmadığı X^2 (Chi Square) ile test edilmiş, sonuçların önemliliğinin belirlenmesinde $p < 0.05$ önemlilik düzeyi esas alınmıştır (Karasar,N.1995;Kaptan,S.1998;Büyüköztürk,Ş.2005).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde; araştırmanın verileri istatistiksel işlemler uygulanarak tablolastırılmış ve tabloda yer alan bulgularla ilgili yorumlar yapılmıştır.

Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam eden çocukların çalışma nedenleri ve merkezden memnuniyetlerinin belirlenmesi amacıyla Ankara ilinde yürütülen bu çalışmanın bulguları beş bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümde çocukların kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölümde, çocukların aile ve aile yaşantılarına ilişkin bilgiler, üçüncü bölümde çocuğun çalışma yaşamına ait bilgiler, dördüncü bölümde çocuğun okul yaşamına ait bilgiler, beşinci bölümde çocuğun merkezle ilgili düşüncelerine ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların çalışma nedenleri ve merkezden memnuniyetleri araştırması kapsamına toplam 200 çocuk alınmıştır.

4.1. Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne Devam Eden Çocukların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında; araştırmaya katılan Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, ailelerindeki çocuk sayısı incelenmiş elde edilen bulgular tablo 1 ve tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1- Çocukların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulguların Dağılımı

Demografik Özellikler		S	%
Cinsiyet	Kız	2	1.0
	Erkek	198	99.0
	Toplam	200	100.0
Yaş	10 ve aşağısı	22	11.0
	11-12	57	28.5
	13-14	94	47.0
	15 ve yukarısı	27	13.5
	Toplam	200	100.0
Eğitim Durumu	İlkokul	73	36.5
	Ortaokul	127	63.5
	Toplam	200	100.0

Araştırmaya katılan çocukların demografik özelliklerinin yer aldığı tablo 1 incelendiğinde; çocukların %47’sinin 13-14, %28.5’inin 11-12, %11.0’nin 10 yaş ve daha aşağısı yaşlarda ve %99’unun erkek olduğu görülmektedir. 10 yaş ve aşağısı yaşlar ile 15 yaş ve üzeri yaşlardaki sokakta çalışan çocukların sayısının diğer gruplara göre düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1’de çocukların öğrenim durumlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; %63.5’inin İlköğretim ikinci kademeye (ortaokul), %36.5’inin ilköğretim birinci kademeye (ilkokula) devam ettikleri bulunmuştur. Karatay’ın İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar konulu araştırmasında çocukların yaş aralığının 13-15 arasında yoğunlaştığı sonucu bulunmuştur(Karatay,2002,s.475). Torun 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği konulu araştırmasında ise 7-15 yaş arasındaki çocukların oranını %84.0 olarak tespit etmiştir(Torun,2001,s.81). Öner’in 2002 yılında İstanbul’da Beyoğlu bölgesinde çalışan çocuklar ve sorunları konulu araştırmasında çocukların büyük çoğunluğunun(%77.4) cinsiyetlerinin erkek olduğu, çalışmaya başlama yaşının ise 10-14 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir(Öner,2002,s.114-117). Karatay, Öner ve Torun’un araştırma bulguları araştırmazın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir

Tablo 2’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların ailelerindeki çocuk sayılarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2- Çocukların Ailelerindeki Çocuk Sayılarının Dağılımları

Çocuk sayısı	S	%
1-2	51	25.5
3-4	84	42.0
5-6	43	21.5
7-8	17	8.5
9+	5	2.5
Toplam	200	100.0

Çocukların ailelerinin sahip oldukları çocuk sayıları ile ilgili tablo 2 incelendiğinde; ailelerin %42.0’nın 3-4 çocuğu, %25.5’nin 1-2 çocuğu ve %21.5’inin 5-6 çocuğu olduğu görülmektedir. Ailelerden 7-8 (%8,5) ve 9 ve daha fazla çocuğa sahip olan (%2.5) ailelerin oranı ise oldukça düşük bulunmuştur. Bu bulgulardan ailelerin çok çocuğa sahip olma yönündeki eğilimlerinin değiştiği düşünülebilir. Öner’in 2002 yılında İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları konulu araştırmasında da benzer bulgular elde edilmiştir. Öner’in çalışmasında çocukların %51.4’nün 4-6 kardeş oldukları tespit edilmiştir(Öner,A.2002). Köksal ve Alisinanoğlu’nun 1998 yılında Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezinde gerçekleştirdikleri araştırmada %66.7’sinin 4 ve daha fazla kardeşe sahip oldukları sonucu bulunmuştur(Köksal vd.1998,s.39).

4.2. Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne Devam Eden Çocukların Ebeveynlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında; araştırmaya katılan Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların ebeveynlerinin sağlık durumları, medeni durumları, yaşları, öğrenim durumları, çalışma durumları, meslek bilgileri ve aylık gelir durumları incelenmiş elde edilen bulgular tablo 3, tablo 4, ve tablo 5’te verilmiştir.

Tablo-3'te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların ebeveynlerinin demografik bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3 - Ebeveynlerin Sağlık, Medeni Durumları ve Yaşlarına İlişkin Bulguların Dağılımı

Ebeveynlere İlişkin Bilgiler		Anne		Baba	
		S	%	S	%
Sağlık Durumları	Sağ	195	97.5	189	94.5
	Vefat	5	2.5	11	5.5
	Toplam	200	100.0	200	100.0
Medeni Durumları	Evli	182	91.0	182	91.0
	Dul veya boşanmış	10	5.0	4	2.0
	Eşinden ayrı yaşıyor	3	1.5	3	1.5
	Cevapsız	5	2.5	11	5.5
	Toplam	200	100.0	200	100.0
Yaş Durumları	25-29	23	11.5	7	3.5
	30-39	124	62.0	75	37.5
	40-49	38	19.0	80	40.0
	50-59	10	5.0	24	12.0
	60+	-	-	3	1.5
	Cevapsız	5	2.5	11	5.5
	Toplam	200	100.0	200	100.0

Çocukların ebeveynlerine ilişkin bilgilerin yer aldığı Tablo-3 incelendiğinde; çocukların %97.5'nin annesinin ve %94.0'ünün babasının sağ oldukları görülmektedir. Çocukların %91.0'nin anne ve babaları evlidir. Dul-boşanmış ve eşinden ayrı yaşayan ebeveynlerin oranı ise oldukça düşüktür. Annelerin %81.0'nin 30-49 yaşlarında, babaların %75.5'nin 30-49 yaşlarında olduğu bulunmuştur.

Öner'in 2002 yılında İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları konulu araştırmasında da benzer bulgular elde edilmiştir. Öner'in çalışmasında çocukların %98.3'nün annelerinin, %92.6'sının babalarının sağ olduğu, %66.9'nun annelerinin 31-45 yaşında, %69.1'nin babaları 36-50 yaşlarında olduğu sonucu bulunmuştur(Öner,2002,s.114-116). Öner'in bulguları araştırmamızın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Aşağıdaki Tabloda (Tablo-4) Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların ebeveynlerinin öğrenim ve çalışma durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4 - Ebeveynlerin Öğrenim ve Çalışma Durumlarına İlişkin Bulguların Dağılımı

Ebeveynlere İlişkin Bilgiler		Anne		Baba	
		S	%	S	%
Öğrenim Durumları	Okur-yazar değil	79	39.5	21	10.5
	Okur-yazar	25	12.5	36	18.0
	İlkokul mezunu	69	34.5	85	42.5
	Ortaokul mezunu	19	9.5	28	14.0
	Lise mezunu	3	1.5	18	9.0
	Y.okul Mezun	-	-	1	0.5
	Cevapsız	5	2.5	11	5.5
	Toplam	200	100.0	200	100.0
Çalışma Durumları	Çalışmıyor/ev kadını	163	81.5	30	15.0
	İş buldukça çalışıyor	14	7.0	61	30.5
	Sürekli çalışıyor	18	9.0	98	49.0
	Cevapsız	5	2.5	11	5.5
	Toplam	200	100.0	200	100.0

Ebeveynlerin öğrenim ve çalışma durumlarının yer aldığı Tablo-4 incelendiğinde; Annelerin büyük çoğunluğunun ilkökul ve daha az öğrenime sahip olduğu, %39.5'nin okur-yazar olmadığı, babalarının ise %42.5'nin ilkökul mezunu olduğu görülmektedir, sadece bir baba yüksekökul mezunudur. Annelerin %81.5'i, babaların ise %15.0'i herhangi bir işte çalışmamaktadır. Babaların %30.5'i iş buldukça, %49.0'u ise sürekli çalışmaktadır.

Karatay'ın 2000 yılında İstanbul'da sokakta çalışan çocuklarla ilgili gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre, bu çocukların annelerinin %72'sinin, babaların %14'ünün okur yazar olmadığı, babalarının %38'nin işsiz, annelerinin ise %89'nun ev hanımı olduğu sonucu bulunmuştur(Karatay,A.2002,s.514).Karatay'ın annelerin çalışma durumu ve babaların öğrenim durumlarına ilişkin bulguları araştırmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Torun'un 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği araştırmasında ise sokakta çalışan çocukların annelerinin %68.6'nın okuma-yazma bilmediği, %22.3'nün ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir(Torun,2001,s.81).

Aşağıdaki Tabloda (Tablo-5) Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların ebeveynlerinin meslek bilgileri ve aylık gelir durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5 - Ebeveynlerin Meslekleri ve Aylık Gelir Durumlarına İlişkin Bulguların Dağılımı

Ebeveynlere İlişkin Bilgiler		Anne		Baba	
		S	%	S	%
Meslek Bilgileri	Ev kadını / İşsiz	163	81.5	29	14.5
	Emekli	-	-	2	1.0
	İşçi	4	2.0	43	21.5
	Memur	-	-	2	1.0
	Serbest meslek	28	14.0	113	56.5
	Cevapsız	5	2.5	11	5.5
	Toplam	200	100.0	200	100.0
Aylık Gelir Durumları (YTL)	200 YTL den az	23	11.5	46	23.0
	200-300	6	3.0	35	17.5
	301-400	4	2.0	33	16.5
	401-500	2	1.0	26	13.0
	501-600	1	0.5	10	5.0
	601-700	-	-	5	2.5
	701 YTL ve fazla	-	-	7	3.5
	Cevapsız	164	82.0	38	19.0
	Toplam	200	100.0	200	100.0

Ebeveynlerin meslek ve gelir durumlarının yer aldığı tablo-5 incelendiğinde; annelerin %81.5'i ev kadını/işsiz, babaların %14.5'i işsiz, %56.5'i serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Ailenin gelir durumu incelendiğinde ise %70.0'nin asgari ücret ve altında gelire sahip olduğu sonucu bulunmuştur.

Torun'un 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği araştırmasında sokakta çalışan çocukların %84.0'nün annelerinin çalışmadığı tespit edilmiştir(Torun,2001,s.82). Öner'in 2002 yılında İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları konulu araştırmasında; Çocukların babalarının %81.8'inin çalıştığı, annelerinin büyük bir kısmının(%92.6) çalışmadığı,"ev hanımı" olduğu sonucu bulunmuştur. Öner ve Torun'un çalışmalarının bulguları araştırmamızın bulguları ile benzerlik göstermektedir(Öner,2002,s.116).

4.3. Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne Devam Eden Çocukların Çalışma Yaşamlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında; araştırmaya katılan Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların çalıştıkları günler ve çalışma süreleri, çocukların yaşlarına göre çalışma yılları, çalışma yıllarına göre aylık kazançları, yaptıkları işler, çalışmayı isteme durumları, çalışma nedenleri, kazandıkları parayı nasıl harcadıkları, çalışma yıllarına göre yaptıkları işle ilgili görüşleri, sokakta çalışırken korktukları durumlar, yaşlarına göre sokakta çalışırken yaşadıkları korkular ve gelecekle ilgili hedefleri incelenmiş elde edilen bulgular ilgili tablolarda verilmiştir.

Tablo 6’da Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışma günleri ve çalışma sürelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6 - Çocukların Çalıştığı Günler ve Çalışma Sürelerinin Dağılımı (Günlük)

Günler	Günlük Çalışma Saatleri											
	1-2 saat		3-4 saat		5-6 saat		7-8 saat		9 saat ve daha fazla		Çalışan Çocukların Dağılımı	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Pazartesi	19	12.6	35	23.2	34	22.5	20	13.2	43	28.5	151	15.0
Salı	16	11.6	31	22.5	31	22.5	20	14.5	40	29.0	138	13.7
Çarşamba	25	17.1	35	24.0	25	17.1	17	11.6	44	30.1	146	14.5
Perşembe	19	13.3	34	23.8	34	23.8	17	11.9	39	27.3	143	14.2
Cuma	16	11.4	32	22.9	34	24.3	17	12.1	41	29.3	140	13.9
Cumartesi	16	10.3	35	22.4	37	23.7	14,1	11.0	46	29.5	156	15.5
Pazar	13	9.9	31	23.7	29	22.1	18	13.7	40	30.5	131	13.0
TOPLAM	124	12.3	233	23.2	224	22.3	131	13.1	293	29.2		100.0

Araştırmaya katılan çocukların çalışma günlerine bakıldığında çocukların en fazla Cumartesi (%15.5) ve Pazartesi (%15.0)günleri çalıştıkları, çocukların çalışma sürelerine bakıldığında ise en çok 9 saat ve üzerinde (%29.2) çalıştıkları görülmektedir. Öner’in 2002 yılında İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları konulu araştırmasında çocukların %16.9’u haftanın 6 günü ve %34.8’inin 8-10 saat arasında çalıştıkları sonucu bulunmuştur(Öner,2002,s.118). Köksal ve Alisinanoğlu’nun araştırmasında ise çocukların günde 6-10 çalışmakta oldukları tespit edilmiştir(Köksal vd.1998,s.40). Öner ile Köksal ve Alisinanoğlu’nun araştırmalarının bulguları araştırmamızın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 7’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların yaşlarına göre çalışma yıllarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7 - Çocukların Yaşlarına Göre Çalışma Yıllarının Dağılımı

Çalışma Yılları	Çocukların Yaşları								Toplam		Önemlilik
	10 yaş ve aşağısı		11- 12 yaş		13-14 yaş		15 yaş ve daha fazla				
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
1 yıl ve daha az											$\chi=17.287$ Sd=3 **P<0.01
Evet	13	59.1	35	61.4	43	45.7	4	14.8	95	47.5	
Hayır	9	40.9	22	38.6	51	54.3	23	85.2	105	52.5	
2-3 yıl											$\chi=7.874$ Sd=3 *P<0.05
Evet	7	31.8	14	24.6	33	35.1	15	55.6	69	34.5	
Hayır	15	68.2	43	75.4	61	64.9	12	44.4	131	65.5	
4 yıl ve daha fazla											$\chi=4.348$ Sd=3 P>0.05
Evet	2	9.1	8	14.0	18	19.1	8	29.6	36	18.0	
Hayır	20	90.9	49	86.0	76	80.9	19	70.4	164	82.0	
Toplam	22	100	57	100	94	100	27	100	200	100	

Çocukların yaş ve çalışma yılları ile ilgili dağılıma ilişkin tablo-7’ye bakıldığında; çocukların %47.5’nin 1 yıl ve daha az, %34.5’nin 2-3 yıldır, %18.0’nin 4 yıl ve daha fazla süredir çalıştıkları tespit edilmiştir. 10 yaş ve altı yaş grubundaki çocukların %9.1’i 4 yıl ve daha fazla yıldır çalışırken, 13-14 yaş grubundaki çocukların %14.0’ünün, 13-14 yaş grubundaki çocukların %19.1’inin, 15 yaş ve üzerindeki çocukların %29.6’sının 4 yıl ve daha fazla süredir çalıştıkları sonucu bulunmuştur.

Çocukların yaşları ile çalışma süreleri arasındaki ilişki incelendiğinde; çocukların 1 yıl ve daha az süredir çalışmaları ile yaşları arasındaki ilişki oldukça önemli(**p<0.01), 2-3 yıldır çalışmaları ile yaşları arasındaki ilişki önemli(*p<0.05)bulunurken, 4 yıl ve daha fazla süredir çalışma durumu ile yaşları arasındaki ilişki önemsiz bulunmuştur(p>0.05).

Tablo 8’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışma yıllarına göre aylık kazançlarının dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8 - Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Aylık Kazançlarının Dağılımı

Aylık kazanç	Çalışma Yılları						Toplam		Önemlilik
	1 yıl ve daha az		2-3 yıl		4 yıl ve daha fazla				
	S	%	S	%	S	%	S	%	
100 YTL ve daha az									$\chi=19.362$ Sd=2 **P<0.01
Evet	69	72.6	30	43.5	14	38.9	113	56.5	
Hayır	26	27.4	39	56.5	22	61.1	87	43.5	
101-200 YTL									$\chi=4.123$ Sd=2 P>0.05
Evet	18	18.9	22	31.9	7	19.4	47	23.5	
Hayır	77	81.1	47	68.1	29	80.6	153	76.5	
201-300 YTL									$\chi=17.464$ Sd=2 **P<0.01
Evet	4	4.2	14	20.3	11	30.6	29	14.5	
Hayır	91	95.8	55	79.7	25	69.4	171	85.5	
300 YTL den fazla									
Evet	4	4.2	3	4.3	4	11.1	11	5.5	
Hayır	91	95.8	66	95.7	32	88.9	189	94.5	
Toplam	95	100	69	100	36	100	200	100	

Tablo 8’deki çocukların çalışma yıllarına göre aylık kazançları ile ilgili bulgular incelendiğinde; çocukların %56.5’inin 100 YTL ve daha az, %23.5’inin 101-200 YTL arası, %14.5’inin ise 201-300 YTL arası aylık kazançlarının olduğunu belirtmiştir. 300ytl ve daha fazla kazandığını belirten çocukların oranı ise (%5.5) oldukça düşük bulunmuştur. Tablodaki bulgular incelendiğinde; 2-3 yıldır çalışan çocuklar ile 4 yıl ve daha fazla süredir çalışan çocukların 200ytl ve daha fazla para kazanma oranlarının, 1 yıl ve daha az süredir çalışan çocukların 200ytl ve üzerinde kazanma oranlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukların çalışma yılları ile aylık kazanç miktarları ilişkilendirildiğinde; Çocukların çalışma yılları ile 100ytl ve daha az ve 201-300ytl para kazanma durumları arasındaki fark oldukça önemli (**p<0.01), çalışma yılları ile 101-200ytl para kazanma durumları arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur (p>0.05).

Tablo 9’da Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların yaptıkları işlerin dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 9 - Çocukların Yaptıkları İşlerin Dağılımı (n=200)

İşler	S	%
Simit satıcılığı	84	42.0
Ayakkabı boyacılığı	47	23.5
Kağıt mendil satıcılığı	32	16.0
Pazarcılık	27	13.5
Su satıcılığı	24	12.0
Yara bandı satıcılığı	19	9.5
Peçete satıcılığı	14	7.0
Tartıcılık	12	6.0
Çiçek satıcılığı	11	5.5
El arabası ile taşıyıcılık, Hamallık	7	3.5
Katı atık toplayıcılığı(cam, teneke, plastik, kağıt v.b)	7	3.5
Çekirdek satıcılığı	5	2.5
Mezarlıkta çalışma (çiçek bakımı, sulama v.b)	5	2.5
Naylon poşet satıcılığı	4	2.0
Kuş yemi, Mısır satıcılığı	3	1.5
Otoparkçılık	3	1.5
Sakız satıcılığı	1	0.5
Cam siliciliği	1	0.5

Çocukların yaptıkları işlerle ilgili tablo-9 bulgularına bakıldığında, en yüksek oranda yapılan işin simit satıcılığı (%42.0) olduğu görülmektedir. Simitçilikten sonra çocukların, ayakkabı boyacılığı(%23.5), kağıt mendil satıcılığı(%16.0) , pazarcılık(%13.5) ve su satıcılığı (%12.0) işlerini yaptıkları görülmektedir. Karatay’ın İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar konulu araştırmasında çocukların %47.9’nun ayakkabı boyacılığı yaptığı tespit edilmiştir. Torun’un 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği araştırmasında; sokakta çalışan çocukların %34.5’i ayakkabı boyacılığı, %7.6’sının simit satıcılığı yaptığı, bunu su satıcılığı(%6.0), tartıcılık(%5.2) ve kağıt mendil satıcılığının(%4.0) takip ettiği sonucu bulunmuştur(Torun,2001,s.83).

Tablo 10’da Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışmayı kendilerinin isteyip istemediği ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 10 - Çocukların Çalışmayı İsteme Durumlarının Dağılımı

Çalışma İstekleri	S	%
Kendisi isteyen	180	90.0
Kendisi istemeyen	20	10.0
Toplam	200	100.0

Tablo-10 daki verilere göre, çocukların büyük çoğunluğu çalışmayı kendisinin istediğini belirtmiştir. Aslan’ın 1997 yılında Ankara’da yaptığı araştırmada çocukların %51.9’u çalışmaya kendi istekleriyle başladıklarını belirtmişlerdir(Aslan,1997,s.80). Öner’in araştırmasında ise çocukların %80.4’ü çalışmayı kendilerinin istediğini belirtmişlerdir(Öner,2002,s.117). Torun’un 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği araştırmasında; çocukların %65.6’sının çalışmaya kendi istekleri ile başladıkları sonucu bulunmuştur(Torun,2001,s.83) .Aslan, Öner ve Torun’un araştırmalarının bulguları araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 11’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışma nedenleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Çocuklara çalışma nedenleri sorulurken birden fazla neden belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 11’deki verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

Tablo 11 - Çocukların Çalışma Nedenlerinin Dağılımı(n=200)

Çalışma Nedenleri	S	%
Ailenin geçimine yardımcı olmak için	163	81.5
Kendisi istediği için	106	53.0
Kendi ihtiyaçlarını karşılamak için	102	51.0
Okul masraflarını karşılamak için	93	46.5
Meslek/iş öğrenmek için	35	17.5
Ailesi istediği için	20	10.0
Arkadaşları da çalıştığı için	20	10.0

Çocukların çalışma nedenlerine göre dağılımların yer aldığı tablo-11 incelendiğinde; araştırmaya katılan çocukların %81.5’i ailelerinin geçimine yardımcı olmak, %53.0’ü kendisi istediği, %51.0’i kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve %46.5’i okul masraflarını karşılamak için çalıştığını belirtmiştir. Torun’un 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği araştırmasında da sokakta çalışan çocukların çoğunluğunun (%95.6) çalışma nedeninin ekonomik nedenler olduğu sonucu bulunmuştur (Torun,2001,s.83).DİE’nin 1999 yılında gerçekleştirdiği çocuk işgücü anketinde; çocukların hane halkına katkı ve yardım için çalışma nedenleri %63.3’lük bir oran oluşturmuştur(DİE,2001,s.66).

Tablo 12’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların kazandıkları parayı nasıl harcadıkları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 12 - Çocukların Kazandıkları Parayı Nasıl Harcadıklarının Dağılımı

Harcama şekilleri	S	%
Tamamını ailesine verenler	89	44.5
Birazını ailesine verenler	75	37.5
Tamamını kendisi harcayanlar (okul masrafı, biriktirenler)	36	18.0
Toplam	200	100.0

Tablo-12 incelendiğinde;çocukların %44.5’i kazandıkları paranın tamamını ailelerine verdiklerini, %37.5’i birazını ailelerine verip birazını da kendilerinin harcadıklarını, %18.0’i ise tamamını kendilerinin harcadıklarını(okul masrafları vb.için biriktirenler) belirtmişlerdir. Öner’in 2002 yılında İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları konulu araştırmasında, çocukların %67.8’nin aylık gelirlerini ailelerine verdikleri sonucu bulunmuştur(Öner,2002,s.118). Araştırmamızda birazını ailesine veren çocuklarda düşünüldüğünde iki araştırmanın bulguları arasında benzerlik olduğu görülmektedir.

Tablo 13’te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışma yıllarına göre yaptıkları işe ilişkin görüşleriyle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Çocuklara yaptıkları işe ilişkin görüşleri sorulurken birden fazla görüş belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 13’teki verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

**Tablo 13 - Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Yaptıkları İşle İlgili
Olumlu/Olumsuz Görüşlerinin Dağılımı**

Görüşler	Çocukların Çalışma Yılları						Toplam n=200		Önemlilik
	1 yıl ve daha az n=95		2-3 yıl n=69		4 yıl ve daha fazla n=36				
	S	%	S	%	S	%	S	%	
Boş zamanımı yararlı bir şekilde değerlendiriyorum									X =2.297
Katılıyorum	78	82.1	58	84.1	26	72.2			Sd=2
Katılmıyorum	17	17.9	11	15.9	10	27.8	162	81.0	P>0.05
Kendime güvenim artıyor									X =1.689
Katılıyorum	64	67.4	51	73.9	28	77.8			Sd=2
Katılmıyorum	31	32.6	18	26.1	8	22.2	143	71.5	P>0.05
Yeni arkadaşlar ediniyorum									χ =1.731
Katılıyorum	51	53.7	44	63.8	20	55.6			Sd=2
Katılmıyorum	44	46.3	25	36.2	16	44.4	115	57.5	P>0.05
Başka insanlarla karşılaşma fırsatı buluyorum									χ =0.548
Katılıyorum	53	55.8	42	60.9	22	61.1			Sd=2
Katılmıyorum	42	44.2	27	39.1	14	38.9	117	58.5	P>0.05
Yeni şeyler öğreniyorum									χ =3.726
Katılıyorum	64	67.4	46	66.7	30	83.3			Sd=2
Katılmıyorum	31	32.6	23	33.3	6	16.7	140	70.0	P>0.05
Çok zorlanıyorum									χ =12.942
Katılıyorum	20	21.1	25	36.2	19	52.8			Sd=2
Katılmıyorum	75	78.9	44	63.8	17	47.2	64	32.0	**P<0.01
Çok yoruluyorum									X =2.279
Katılıyorum	46	48.4	41	59.4	21	58.3			Sd=2
Katılmıyorum	49	51.6	28	40.6	15	41.6	108	54.0	P>0.05
Birçok tehlikeyle karşılaşıyorum									χ =3.721
Katılıyorum	25	26.3	28	40.6	12	33.3			Sd=2
Katılmıyorum	70	73.7	41	59.4	24	66.7	65	32.5	P>0.05
Çok az para kazanıyorum									χ =0.095
Katılıyorum	58	61.1	41	59.4	21	58.3			Sd=2
Katılmıyorum	37	38.9	28	40.6	15	41.7	120	60.0	P>0.05
İşi çok fazla bilmiyorum									χ =0.538
Katılıyorum	16	16.8	12	17.4	8	22.2			Sd=2
Katılmıyorum	79	83.2	57	82.6	28	77.8	36	18.0	P>0.05
Geçici bir iş olarak görüyorum									χ =1.3
Katılıyorum	46	48.4	39	56.5	17	47.2			Sd=2
Katılmıyorum	49	51.6	30	43.5	19	52.8	102	51.0	P>0.05
Toplumun benimsemediği bir iş olduğunu düşünüyorum									X =5.723
Katılıyorum	22	23.2	28	40.6	11	30.6			Sd=2
Katılmıyorum	73	76.8	41	59.4	25	69.4	61	30.5	P>0.05

Araştırmaya katılan çocukların çalışma sürelerine göre yaptıkları işle ilgili düşüncelerinin yer aldığı Tablo-13'teki bulgular incelendiğinde; 1 yıl ve daha az süredir çalışan çocuklar(%82.1) ile 2-3 yıldır çalışan çocuklar(%84.1) çoğunlukla çalışarak boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirdiklerini, 4 yıl ve daha fazla süredir çalışan çocuklar ise daha çok(%77.8) çalışmanın kendilerine olan güven duygularını artırdığını belirtmişlerdir. 2-3 yıldır çalışan çocuklar(%59.4) ile 4 yıl ve daha fazla süredir çalışan çocukların(%58.3) çok yoruluyorum şeklinde görüş belirtme oranlarının 1 yıl ve daha az süredir çalışan çocuklara göre(%48.4) daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocukların yaptıkları işle ilgili çalışırken tehlikelerle karşılaşıyorum görüşündeki oranlarda ise çalışma yıllarına göre belirgin bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Çocukların en fazla oranda (%81.0) çalışarak boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirdiklerini belirtmeleri verilerin okulların kapalı olduğu yaz aylarında (Temmuz-Ağustos) toplanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Çocukların yüksek oranlarda kendilerine güvenlerinin arttığını (%71.5) ve yeni şeyler öğrendiklerini(%70.0)belirtmiş olmalarından; çalışmanın bu çocuklar üzerinde olumlu etkiler bıraktığı sonucu çıkarılabilir.

Çocukların çalışma yılları ile yaptıkları işle ilgili görüşleri ilişkilendirildiğinde; çalışma yılı ile çok zorlanıyorum düşüncesi arasındaki fark oldukça anlamlı bulunmuştur($p < **0.01$). Çocukların çalışma yılları arttıkça çok zorlanıyorum şeklinde görüş belirtme oranlarında bir artış söz konusudur. Çocukların çalışma yılları ile yaptıkları işlere ilişkin diğer görüşleri arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur($p > 0.05$).

Tablo 14'te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların çalışma yıllarına göre sokakta çalışırken korktukları durumlar ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Çocuklara sokakta çalışırken korktukları durumlar sorulurken birden fazla görüş belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 14'teki verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

**Tablo 14 - Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Sokakta Çalışırken
Korktukları Durumların Dağılımı**

Korkulan Durumlar	Çocukların Çalışma Yılları						Toplam (n=200)		Önemlilik
	1 yıl ve daha az (n=95)		2-3 yıl (n=69)		4 yıl ve daha fazla (n=36)				
	S	%	S	%	S	%	S	%	
Dayak yemek									X =1.1
Evet	45	47.4	31	44.9	20	55.6			Sd=2
Hayır	50	52.6	38	55.1	16	44.4	96	48.0	P>0.05
Küfür işitmek									X =1.730
Evet	31	32.6	23	33.3	16	44.4			Sd=2
Hayır	64	67.4	46	66.7	20	55.6	70	35.0	P>0.05
Hakaret duymak									X =4.118
Evet	44	46.3	26	37.7	21	58.3			Sd=2
Hayır	51	53.7	43	62.3	15	41.7	91	45.5	P>0.05
Sözlü tacize uğramak									X =2.032
Evet	31	32.6	30	43.5	13	36.1			Sd=2
Hayır	64	67.4	39	56.5	23	63.9	74	37.0	P>0.05
Cinsel tacize uğramak									X =3.052
Evet	25	26.3	27	39.1	12	33.3			Sd=2
Hayır	70	73.7	42	60.9	24	66.7	64	32.0	P>0.05
Paramı çaldırmak									X =5.188
Evet	48	50.5	41	59.4	26	72.2			Sd=2
Hayır	47	49.5	28	40.6	10	27.8	115	57.5	P>0.05
Zabıtaya yakalanmak									X =1.564
Evet	45	47.4	39	56.5	20	55.6			Sd=2
Hayır	50	52.6	30	43.5	16	44.4	104	52.0	P>0.05
Kaçtırılmak									X =3.947
Evet	56	58.9	38	55.1	19	52.8			Sd=2
Hayır	39	41.1	31	44.9	27	47.2	113	56.5	P>0.05
Olumsuz durumlarda (hırsızlık v.b) insanlar tarafından suçlanmak									X =1.271
Evet	51	53.7	41	59.4	23	63.9			Sd=2
Hayır	44	46.3	28	40.6	13	36.1	115	57.5	P>0.05
Madde bağımlısı olan (tinerci, balici v.b) çocuklar tarafından kovalanmak									X =1.333
Evet	54	56.8	45	65.2	23	63.9			Sd=2
Hayır	41	43.2	24	34.8	13	36.1	122	61.0	P>0.05
Madde bağımlısı olan (tinerci, balici v.b) çocuklarla arkadaşlık kurmak									X =6.081
Evet	31	32.6	30	43.5	20	55.6			Sd=2
Hayır	64	67.4	39	56.5	16	44.4	81	40.5	*P<0.05
Bağımlılık yapan maddelere alışmak (tiner, balı, eroin... v.b)									X =4.394
Evet	37	38.9	38	55.1	18	50.0			Sd=2
Hayır	58	61.1	31	44.9	18	50.0	93	46.5	P>0.05
Sokak hayvanlarının saldırısına uğramak									X =3.202
Evet	36	37.9	35	50.7	18	50.0			Sd=2
Hayır	59	62.1	34	49.3	18	50.0	89	44.5	P>0.05

Tablo-14 teki bulgular incelendiğinde çocukların sokakta çalışırken karşılaşmaktan en çok korktukları durumun %61.0'lik oranla madde bağımlısı olan (tinerci,balici v.b) çocuklar tarafından kovalanmak olduğu görülmektedir. Korktukları diğer durumların ise; eşit oranla (%57.5) olumsuz durumlarda (hırsızlık v.b) insanlar tarafından suçlanmak ve parasını çaldırmak, %56.5'lik oranla kaçırılmak, %52'lik oranla zabıtaya yakalanmak olduğu görülmektedir.

Çocukların çalışma yıllarına göre sokakta çalışırken yaşadıkları korktuklar ilişkilendirildiğinde; çalışma yılları ile madde bağımlısı olan (tinerci, balici v.b) çocuklarla arkadaşlık kurmak korkusu arasındaki ilişki önemli bulunmuştur(* $p<0.05$). Çocukların çalışma yılları arttıkça tinerci,balici çocuklarla arkadaşlık kurmaktan korkma oranlarının da arttığı görülmektedir.Çocukların çalışma yılları ile sokakta çalışırken yaşadıkları diğer korkular arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur($p>0.05$).

Tablo 15'te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların yaşlarına göre sokakta çalışırken korktukları durumların dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çocuklara sokakta çalışırken korktukları durumlar sorulurken birden fazla görüş belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 15'te verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

Tablo 15 - Çocukların Yaşlarına Göre Sokakta Çalışırken Korktukları Durumların Dağılımı

Korkulan Durumlar	Çocukların Yaş Dağılımları								Toplam n=200		Önemlilik
	10 ve daha az (n=22)		11 - 12 (n=57)		13 - 14 (n=94)		15 ve daha fazla (n=27)				
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
Dayak yemek											X =7.283
Katılıyorum	15	68.2	27	47.4	46	48.9	8	29.6	96	48.0	Sd=3
Katılmıyorum	7	31.8	30	52.6	48	51.1	19	70.4	104	52.0	P>0.05
Küfür işitmek											X =0.154
Katılıyorum	8	36.4	19	33.3	32	34.0	10	37.0	70	35.0	Sd=3
Katılmıyorum	14	63.6	38	66.7	62	66.0	17	63.0	130	65.0	P>0.05
Hakaret duymak											X =4.884
Katılıyorum	14	63.6	28	49.1	37	39.4	11	40.7	91	45.5	Sd=3
Katılmıyorum	8	36.4	29	50.9	57	60.6	16	59.3	109	54.5	P>0.05
Sözlü tacize uğramak											X =4.475
Katılıyorum	12	54.5	21	36.8	33	35.1	7	25.9	74	37.0	Sd=3
Katılmıyorum	10	45.5	36	63.2	61	64.9	20	74.1	126	63.0	P>0.05
Cinsel tacize uğramak											X =3.081
Katılıyorum	10	45.5	18	31.6	29	30.9	6	22.2	64	32.0	Sd=3
Katılmıyorum	12	54.5	39	68.4	65	69.1	21	77.8	136	68.0	P>0.05
Paramı çaldırmak											X =1.168
Katılıyorum	12	54.5	34	59.6	55	58.5	13	48.1	115	57.5	Sd=3
Katılmıyorum	10	45.5	23	40.4	39	41.5	14	51.9	85	42.5	P>0.05
Zabıtaya yakalanmak											X=12.420
Katılıyorum	14	63.6	39	68.4	41	43.6	10	37.0	104	52.0	Sd=3
Katılmıyorum	8	36.4	18	31.6	53	56.4	17	63.0	96	48.0	**P<0.01
Kaçırılmak											X =5.363
Katılıyorum	15	68.2	36	63.2	50	53.2	11	40.7	113	56.5	Sd=3
Katılmıyorum	7	31.8	21	36.8	44	46.8	16	59.3	87	43.5	P>0.05
Olumsuz durumlarda (hırsızlık v.b) insanlar tarafından suçlanmak											X =4.205
Katılıyorum	15	68.2	34	59.6	54	57.4	11	40.7	115	57.5	Sd=3
Katılmıyorum	7	31.8	23	40.4	40	42.6	16	59.3	85	42.5	P>0.05
Madde bağımlısı olan (tinerci, balici v.b) çocuklar tarafından kovalanmak											X =2.546
Katılıyorum	16	72.7	36	63.2	55	58.5	14	51.9	122	61.0	Sd=3
Katılmıyorum	6	27.3	21	36.8	39	41.5	13	48.1	78	39.0	P>0.05
Madde bağımlısı olan (tinerci, balici v.b) çocuklarla arkadaşlık kurmak											X =1.823
Katılıyorum	11	50.0	25	43.9	34	36.2	11	40.7	81	40.5	Sd=3
Katılmıyorum	11	50.0	32	56.1	60	63.8	16	59.3	119	59.5	P>0.05
Bağımlılık yapan maddelere alışmak (tiner, bali, eroin... v.b)											X =2.790
Katılıyorum	13	59.1	29	50.9	40	42.6	11	40.7	93	46.5	Sd=3
Katılmıyorum	9	40.9	28	49.1	54	57.4	16	59.3	107	53.5	P>0.05
Sokak hayvanlarının saldırısına uğramak											X =4.830
Katılıyorum	13	59.1	29	50.9	38	40.4	9	33.3	89	44.5	Sd=3
Katılmıyorum	9	40.9	28	49.1	56	59.6	18	66.7	111	55.5	P>0.05

Çocukların yaş durumlarına göre sokakta çalışırken korktukları durumların dağılımları ile ilgili tablo 15'teki bulgular incelendiğinde; bütün yaş gruplarında çocukların birinci derecede korktukları durumun, madde bağımlısı olan(tinerci, balıcı vb.) çocuklar tarafından kovalanmak(%61.0) olduğu görülmektedir.

Çocukların yaşlarına göre sokakta çalışırken korktukları durumlar incelendiğinde; yaşları ile zabıtaya yakalanma korkusu arasındaki ilişki oldukça önemli bulunmuştur(**p<0.01). Çocukların yaşları arttıkça zabıtaya yakalanmaktan korkma oranlarında düşüş gözlenmektedir. Çocukların yaşları ile sokakta çalışırken yaşadıkları diğer korkular arasındaki fark önemsiz bulunmuştur(p>0.05).

Tablo 16'da Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların gelecekle ilgili hedefleri konusunda görüşlerinin dağılımına ait bulgulara yer verilmiştir. Çocuklara gelecekle ilgili hedefleri sorulurken birden fazla görüş belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 16'daki verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

Tablo 16 - Gelecekle İlgili Hedefler Konusunda Görüşlerin Dağılımı

Gelecekle İlgili Görüşler	S	%
İyi bir meslek sahibi olmak	134	67.0
Evlenip aile kurmak	131	65.5
İyi bir işte çalışmak	107	53.5
Kendi işimi kurmak (iş yeri açmak)	83	41.5

Tablo-16'da araştırmaya katılan çocukların gelecekle ilgili hedeflerine bakıldığında; en fazla (%67'lik oranla) iyi bir meslek sahibi olmak istedikleri görülmektedir. Türkiye'de 1999 yılında Devlet İstatistik Enstitüsünün yapmış olduğu araştırmada çocukların gelecekle ilgili hedefleri arasında "iyi bir işte çalışmak", seçeneği ikinci sırada(%6.5) yer alırken, en fazla oranla "okula devam edip eğitimlerini tamamlamak" istedikleri (%85.4)tespit edilmiştir(DİE,2001,s.63).

4.4. Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne Devam Eden Çocukların Okul Yaşamlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında; araştırmaya katılan Sokakta Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların en son hangi okulu bitirmeyi düşündükleri ve bu görüşlerinin çalışma yıllarına göre dağılımı, Çocukların ilköğretimi bitirdikten sonra eğitimlerine devam etmeyi düşünmeme nedenleri okul derslerini sevmeleri ve bu derslerdeki başarı durumlarını nasıl değerlendirdikleri, derslerde başarısız olduğunu düşünme nedenleri ve bu görüşlerinin çalışma yıllarına göre dağılımı incelenmiş elde edilen bulgular ilgili tablolarda verilmiştir.

Tablo 17'de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların çalışma yıllarına göre en son bitirmeyi düşündükleri okula ilişkin görüşlerinin dağılımına ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 17 -Çalışma Yıllarına Göre En Son Hangi Okulun Bitirilmeyi Düşünüldüğünün Dağılımı

Hangi Okulun Bitirileceği	Çalışma Yılları						Toplam		Önemlilik
	1 yıl ve daha az		2-3 yıl		4 yıl ve daha fazla				
	S	%	S	%	S	%	S	%	
Ortaöğretim									X =4.794
Evet	16	16.8	20	29.0	5	13.9	41	20.5	Sd=2
Hayır	79	83.2	49	71.0	31	86.1	159	79.5	P>0.05
Üniversite Yüksekokul									X =6.484
Evet	67	70.5	38	55.1	18	50.0	123	61.5	Sd=2
Hayır	28	29.5	31	44.9	18	50.0	77	38.5	*P<0.05
İlköğretimi bitirince okumayacağım									X =10.053
Evet	12	12.6	11	15.9	13	36.1	36	18.0	Sd=2
Hayır	83	87.4	58	84.1	23	63.9	164	82.0	**P<0.01
Toplam	95	100.0	69	100.0	36	100.0	200	100.0	

Tablo-17 incelendiğinde çocukların %61.5'lik büyük bir bölümü üniversite veya yüksekokul, %20.5'i ortaöğretimi (lise veya meslek lisesi) bitirmeyi düşündüklerini ve %18'i ilköğretimi bitirdikten sonra okumayacaklarını belirtmiştir.

Çocukların çalışma yıllarına göre eğitimlerini sürdürme yönündeki düşünceleri incelendiğinde; İlköğretimi bitirdikten sonra okumayacağını belirten çocukların oranı 4 yıl ve daha fazla süredir çalışan çocuklarda(%36.1), 1 yıl ve daha az süredir (%12.6) ve 2-3 yıldır çalışan çocuklardan(%145.9) daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocukların çalışma yılları arttıkça Üniversite yada yüksekokul bitirmeyi düşünme oranı da azalmaktadır. Buna göre, çocukların sokakta çalışma yılları arttıkça eğitimlerini sürdürme yönündeki isteklerinin azaldığı görülmektedir.

Çocukların çalışma yılları ile en son bitirmeyi düşündükleri okulla ilgili düşünceleri ilişkilendirildiğinde; çalışma yılı ile ilköğretimi bitirince okumayacağım görüşü arasındaki fark oldukça önemli bulunmuştur(** $p<0.01$). Çalışma yılı ile Üniversite-Yüksekokul bitirme düşüncesi arasındaki fark önemli bulunmuştur(* $P<0.05$). Çalışma yılı ile ortaöğretimi bitirme düşüncesindeki farklılık ise önemsiz bulunmuştur($p>0.05$)

Tablo 18’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocuklardan İlköğretimi bitirdikten sonra eğitimlerine devam etmeyi düşünmeyenlerin, eğitimlerine devam etmeyi düşünmemelerinin nedenleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. İlköğretimi bitirdikten sonra eğitimine devam etmeyi düşünmediğini belirten çocuklar bu düşüncelerine ilişkin birden fazla neden belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 18’de verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

Tablo 18 - Çocukların İlköğretimi Bitirdikten Sonra Eğitimine Devam Etmeyi Düşünmeme Nedenlerinin Dağılımı

Nedenler (Görüşler)	S	%
Ailemin geçimine yardım etmek zorundayım	28	77.8
Ailem okumama izin vermiyor	26	72.2
Okulu sevmiyorum	17	47.2
Okulda başarısız olduğumu düşünüyorum	15	41.7
Küçük kardeşlerime bakmak zorundayım	13	36.1
Ailem okul masraflarımı karşılayamıyor	12	33.3
Ev işlerinde aileme yardımcı olmak zorundayım	12	33.3
Okumanın faydasına ve bana iyi bir gelecek kazandıracağına inanmıyorum	11	30.6
İş ve okulu bir arada yürütemiyorum	11	30.6
Çalışmanın okumaktan daha çok para kazandıracağını düşünüyorum	5	13.9

Tablo-18 incelendiğinde çocukların ilköğretimi bitirdikten sonra eğitimlerine devam etmeyi düşünmeme nedenleri ile ilgili olarak; birinci sırada (%77.8) ailelerin geçimine yardım etmek zorunda olduklarını, ikinci sırada ise (%72.2) ailelerinin okumalarına izin vermediğini belirtmişlerdir. Urhan İstanbul’da 1996 yılında yaptığı Çocuk İşgücüne İlişkin Sorunlar konulu araştırmasında; eğitimlerine devam etmeyen çocukların %33.6’sının okula gitmek istemediği için, %32.0’sinin ise ailenin ekonomik gücünün yetersiz oluşu nedeniyle eğitimlerine devam etmedikleri sonucunu bulunmuştur(Urhan,1996,s.144). Torun’un 2001 yılında gerçekleştirdiği Sokakta Çalışan Çocuklar İstanbul Örneği araştırmasında; sokakta çalışan çocukların %70.0’nin ekonomik nedenlerle eğitimlerini terk ettikleri sonucu bulunmuştur(Torum,2001,s.82). Bu araştırmaların sonuçları çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 19’da Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların belirtilen okul derslerini sevip sevme durumlarının dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 19 - Çocukların Belirtilen Dersleri Sevme Durumlarının Dağılımı

Dersler	Dersleri Sevme Durumları				Toplam	
	Seviyor		Sevmiyor			
	S	%	S	%	S	%
Beden Eğitimi	184	93.4	13	6.6	197	100.0
Hayat Bilgisi	49	89.1	6	10.9	55	100.0
Müzik	174	87.9	24	12.1	198	100.0
Türkçe	167	84.3	31	15.7	198	100.0
Görsel Sanatlar (Resim-iş)	166	84.3	31	15.7	197	100.0
Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi	154	83.2	31	16.8	185	100.0
Trafik ve İlk Yardım	144	82.8	30	17.2	174	100.0
Teknoloji ve Tasarım	137	75.3	45	24.7	182	100.0
Rehberlik Ve Sosyal Etkinlikler	123	75.0	41	25.0	164	100.0
Sosyal Bilgiler	130	74.3	45	25.7	175	100.0
Matematik	142	71.7	56	28.3	198	100.0
T.C İnkılap tarihi ve Atatürkçülük	50	68.5	23	31.5	73	100.0
Fen ve Teknoloji	118	65.9	61	34.1	179	100.0
Yabancı dil (İngilizce)	97	51.9	90	48.1	187	100.0

Tablo-19’da çocukların sevip sevmedikleri derslere bakıldığında, en çok sevilen ders %93.4’lük oranda beden eğitimi dersi iken, en az sevilen ders ise yabancı dil (İngilizce) dersi olduğu görülmektedir. Bu yaş grubu çocuklar beden eğitimi dersinde hareket etme imkanı buldukları, çoğu zaman başarılı oldukları ve yabancı dil, matematik, fen vb. dersler gibi onları zorlayan bir ders olmadığı için beden eğitimi dersini sevdikleri düşünülebilir.

Tablo 20’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların belirtilen okul derslerini değerlendirmelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 20 - Çocukların Belirtilen Derslerde Başarı Durumlarını Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımı

Dersler	Değerlendirme								Toplam	
	Zayıf		Orta		İyi		Çok İyi			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Yabancı Dil (İngilizce)	46	24.6	59	31.6	47	25.1	35	18.7	187	100.0
Matematik	32	16.2	65	32.8	61	30.8	40	20.2	198	100.0
T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	10	14.7	22	32.4	25	36.8	11	16.2	68	100.0
Fen ve Teknoloji	21	11.9	50	28.4	76	43.2	29	16.5	176	100.0
Teknoloji ve Tasarım	18	9.9	36	19.9	80	44.2	47	26.0	181	100.0
Sosyal Bilgiler	17	9.7	53	30.1	74	42.0	32	18.2	176	100.0
Türkçe	18	9.1	60	30.3	88	44.4	32	16.2	198	100.0
Rehberlik ve Sosyal Etkinlikler	14	8.7	29	18.0	66	41.0	52	32.3	161	100.0
Trafik ve İlk Yardım	14	7.9	40	22.5	63	35.4	61	34.3	178	100.0
Müzik	15	7.6	31	15.7	63	31.8	89	44.9	198	100.0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	13	7.1	32	17.4	64	34.8	75	40.8	184	100.0
Hayat Bilgisi	4	6.6	11	18.0	27	44.3	19	31.1	61	100.0
Görsel Sanatlar (Resim-iş)	11	5.6	25	12.8	71	36.2	89	45.4	196	100.0
Beden Eğitimi	4	2.0	14	7.1	51	26.0	127	64.8	196	100.0

Tablo-20 incelendiğinde beden eğitimi dersi için çocukların %68.4’ü başarı durumlarını çok iyi olarak değerlendirirken, en çok sevilmeyen ders olan yabancı dil dersi için çocukların %31.6’sı başarı durumlarını orta olarak değerlendirmektedir.

Tablo 21’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların çalışma yıllarına göre derslerde başarısız olma nedenleri ile bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 21 - Çocukların Çalışma Yıllarına Göre Derslerde Başarısız Olma Nedenlerinin Dağılımı (n:200)

Başarısızlık Nedenleri	Çalışma Yılları						Toplam n=200		Önemlilik
	1 yıl ve daha az n=95		2-3 yıl n=69		4 yıl ve daha fazla n=36				
	S	%	S	%	S	%	S	%	
Okulun ve derslerin sevilmemesi									X =0.319
Katılıyorum	17	17.9	13	18.8	8	22.2	38	19.0	Sd=2
Katılmıyorum	78	82.1	56	81.2	28	77.8	162	81.0	P>0.05
Okulda kendini çok yorgun hissedilmesi									X =2.940
Katılıyorum	39	41.1	20	29.0	11	30.6	70	35.0	Sd=2
Katılmıyorum	56	58.9	49	71.0	25	69.4	130	65.0	P>0.05
Okulda derslerin yeterince dikkatli dinlenememesi									X =3.973
Katılıyorum	24	25.3	26	37.7	8	22.2	58	29.0	Sd=2
Katılmıyorum	71	74.7	43	62.3	28	77.8	142	71.0	P>0.05
Derslere ve ev ödevlerine vakit ayırlanamaması									X =0.769
Katılıyorum	22	23.2	17	24.6	11	30.6	50	25.0	Sd=2
Katılmıyorum	73	76.8	52	75.4	25	69.4	150	75.0	P>0.05
Çalışılan günler yada saatlerde okula gidilemeyen zamanların olması									X =5.011
Katılıyorum	21	22.1	19	27.5	15	41.7	55	27.5	Sd=2
Katılmıyorum	74	77.9	50	72.5	21	58.3	145	72.5	P>0.05
Evde çalışma ortamının olmaması (oda,masa v.b)									X =4.386
Katılıyorum	26	27.4	27	39.1	16	44.4	69	34.5	Sd=2
Katılmıyorum	69	72.6	42	60.9	20	55.6	131	65.5	P>0.05

Tablo-21 incelendiğinde okul derslerinde başarısız olduğunu düşünen çocuklar, derslerdeki başarısızlıklarının nedenlerini sırasıyla; (%35.0) okulda kendilerini çok yorgun hissettiklerini, (%34.5) evde çalışma ortamlarının olmadığını (oda, masa v.b) ,(%29.0) okulda dersleri yeterince dikkatli dinleyemediklerini, (%27.5) Çalışılan günlerde saatlerde okula gidemedikleri zamanların olmasını, (%19.0) okulu ve dersleri sevmemek olarak belirtmişlerdir. Çocukların çalışma yılları ile derslerde başarısız olma nedenleri arasındaki fark önemsiz bulunmuştur(p>.05).

4.5. Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne Devam Eden Çocukların Merkezle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında; araştırmaya katılan Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların; Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar merkezi ile ilgili görüşlerine, ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 22'de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların bu merkezle ilgili görüşlerine ilişkin bulguların dağılımına yer verilmiştir. Çocuklar merkezle ilgili görüşleri sorulurken birden fazla görüş belirtebilmişlerdir. Bu nedenle tablo 22'de verilen sonuçlar sıklık dağılımını belirtmektedir.

Tablo 22 - Çocukların Merkezle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

Merkezle İlgili Görüşler	Evet		Hayır	
	S	%	S	%
Başkalarına saygı göstermeyi öğreniyorum	186	93.0	13	6.5
Eğlenirken öğreniyorum	184	92.0	15	7.5
Yeni bilgiler ediniyorum	179	89.5	20	10.0
Boş vakitlerimi yararlı ve eğlenceli bir şekilde değerlendiriyorum	177	88.5	23	11.5
Merkezle ilişkimin olması bana güven duygusu veriyor	176	88.0	23	11.5
Yeni arkadaşlıklar kuruyorum	174	87.0	26	13.0
Yaşadığım zorlukların üstesinden gelebilmeyi öğreniyorum	170	85.0	29	14.5
Bana değer verildiğini hissediyorum	167	83.5	32	16.0
Zihinsel açıdan dinlendiğimi hissediyorum	165	82.5	34	17.0
Eğitimin önemini daha iyi anladım	163	81.5	35	17.5
Sportif aktivitelerde başarılı olduğumda mutlu oluyorum	163	81.5	36	18.0
Yaşadığım sorunların üstesinden gelebilmeyi öğreniyorum	158	79.0	39	19.5
Yeteneklerimi sergileme fırsatı buluyorum	151	75.5	48	24.0
Buradaki arkadaşlarımla çok şey paylaşıyorum	147	73.5	53	26.5
Toplum önünde kendimi rahat bir şekilde ifade edebiliyorum	147	73.5	52	26.0
Resim, müzik v.b sanatlara olan ilgim artıyor	139	69.5	60	30.0
Ders çalışma alışkanlığı ediniyorum	138	69.0	61	30.5
Derslerimdeki başarıım arttı	132	66.0	67	33.5
Kitap okuma alışkanlığı ediniyorum	126	63.0	73	36.5
Sanatsal yeteneklerimin farkına varıyorum	117	58.5	83	41.5

Tablo-22 incelendiğinde Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine devam etmekte olan çocukların yüksek oranlarda merkezle ilgili olumlu görüş belirttikleri gözlenmektedir. Özellikle “başkalarına saygı göstermeyi öğreniyorum” seçeneğine (%93.0) gibi yüksek oranda katılmaları bu merkezin çocukların psiko-sosyal gelişimine olumlu katkılar sağladığı söylenebilir. Katılmadıkları görüşlerden bazıları; %41.5’lik oranla “sanatsal yeteneklerinin farkına varma”, %36.5’lik oranla “kitap okuma alışkanlığı edinmeleri”, %33.5’lik oranla “derslerindeki başarının artması”, %30.5’lik oranla “ders çalışma alışkanlığı edinmeleri” ve %30’luk oranla “resim, müzik v.b gibi sanatlara ilgilerinin artması” görüşleridir.

4.6. Merkeze Devam Eden Çocukların Merkezde Verilen Hizmetlerden Yararlanma ve Bu Hizmetlerden Memnuniyet Durumları İle İlgili Bulgular

Bu başlık altında; araştırmaya katılan Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar merkezinde sunulan hizmetlerden yararlanma durumları ve bu hizmetlerden memnuniyetlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 23'te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların bu merkezde sunulan sağlık ve beslenme hizmetlerinden yararlanma durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 23 - Çocukların Merkezde Verilen Sağlık ve Beslenme Hizmetlerinden Yararlanma Durumlarının Dağılımı

Merkezde Sunulan Hizmetler		Yararlanıyor		Yararlanmıyor		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Sağlık Hizmetleri	İlk yardım	93	46.5	107	53.5	200	100.0
	Sağlık taramaları	75	37.5	125	62.5	200	100.0
Beslenme Hizmetleri	Yemek saatleri	198	99.0	2	1.0	200	100.0

Tablo 23' teki bulgular incelendiğinde; çocukların daha çok merkezde sunulan beslenme hizmetlerinden(%99.0) yararlandıkları görülmektedir. Sağlık hizmetlerinden ise daha çok ilk yardım hizmetinden(%46.5) yararlandıkları görülmektedir.

Tablo 24'te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların bu merkezde sunulan sağlık ve beslenme hizmetlerinden duydukları memnuniyete ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 24 - Çocukların Merkezde Verilen Sağlık ve Beslenme Hizmetlerinden Duydukları Memnuniyetin Dağılımı

Merkezde Sunulan Hizmetler		Memnun		Memnun değil		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Sağlık Hizmetleri	Sağlık taramaları	72	96.0	3	4.0	75	100.0
	İlk yardım	90	96.8	3	3.2	93	100.0
Beslenme Hizmetleri	Yemek çeşitleri	190	96.4	7	3.6	197	100.0
	Yemek miktarı	188	96.4	7	3.6	195	100.0
	Yemek saatleri	184	92.9	14	7.1	198	100.0
	Yemekhane temizliği	194	99.5	1	0.5	195	100.0

Tablo 24 teki bulgular incelendiğinde; çocuklar merkezden aldıkları sağlık ve beslenme hizmetlerinden yüksek oranlarda memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 25'te Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'ne devam eden çocukların bu merkezden aldıkları eğitim destek ve psiko-sosyal destek hizmetlerinden yararlanma durumlarının dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 25 - Çocukların Merkezde Verilen Eğitim Destek ve Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinden Yararlanma Durumlarının Dağılımı

Merkezde Sunulan Hizmetler		Yararlanıyor		Yararlanmıyor		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Eğitim Destek Hizmetleri	Bilgisayar ve internetten faydalanma	184	92.0	16	8.0	200	100.0
	Kütüphaneden yararlanma	139	69.5	61	30.5	200	100.0
	Öğretmenlerle ders çalışma	123	61.5	77	38.5	200	100.0
	Kırtasiye yardımı (çanta,kalem,defter v.b)	81	40.5	119	59.5	200	100.0
	Eğitim bursları	70	35.0	130	65.0	200	100.0
Psiko – Sosyal Destek Hizmetleri	Sorunlarının çözümünde yardımcı olunması	152	76.0	48	24.0	200	100.0
	Bireysel görüşmeler	115	57.5	85	42.5	200	100.0
	Gıda (yiyecek) yardımı	89	44.5	111	55.5	200	100.0
	Bot, Kaban yardımı	81	40.5	119	59.5	200	100.0
	Yakacak yardımı	77	38.5	123	61.5	200	100.0
	Giysi yardımı	72	36.0	128	64.0	200	100.0
	Aile ziyaretleri	64	32.0	136	68.0	200	100.0
	Ailelerle yapılan toplantılar	62	31.0	138	69.0	200	100.0

Tablo 25'teki bulgular incelendiğinde; çocukların merkezde sunulan eğitim destek hizmetlerinden daha çok bilgisayar ve internet hizmetlerinden(%92.0) yararlandıkları görülmektedir. Çocuklar Psiko-sosyal destek hizmetlerinden ise daha çok sorunların çözümünde yardımcı olunması(%76.0) ve bireysel görüşme(%57.5) hizmetlerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 26’da Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların bu merkezde sunulan eğitim destek ve Psikososyal-destek hizmetlerinden duydukları memnuniyete ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 26 - Çocukların Merkezde Verilen Eğitim Destek ve Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinden Duydukları Memnuniyetin Dağılımı

Merkezde Sunulan Hizmetler		Memnun		Memnun değil		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Eğitim Destek Hizmetleri	Kırtasiye yardımı (çanta,kalem,defter v.b)	75	92.6	6	7.4	81	100.0
	Eğitim bursları	58	82.9	12	17.1	70	100.0
	Öğretmenlerle ders çalışma	118	95.9	5	4.1	123	100.0
	Bilgisayar ve internetten faydalanma	172	93.5	12	6.5	184	100.0
	Kütüphaneden yararlanma	130	93.5	9	6.5	139	100.0
Psiko - Sosyal Destek Hizmetleri	Aile ziyaretleri	49	76.6	15	23.4	64	100.0
	Ailelerle yapılan toplantılar	52	83.9	10	16.1	62	100.0
	Bireysel görüşmeler	106	92.2	9	7.8	115	100.0
	Gıda (yiyecek) yardımı	80	89.9	9	10.1	89	100.0
	Sorunlarının çözümünde yardımcı olunması	145	95.4	7	4.6	152	100.0
	Yakacak yardımı	71	92.2	6	7.8	77	100.0
	Giysi yardımı	63	87.5	9	12.5	72	100.0
	Bot, Kaban yardımı	74	91.4	7	8.6	81	100.0

Tablo 26’deki bulgular incelendiğinde çocukların merkezde sunulan eğitim destek ve psiko-sosyal destek hizmetleri grubundaki hizmetlerden memnuniyet durumlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 27’de Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi’ne devam eden çocukların bu merkezde katıldıkları sosyal-kültürel ve spor faaliyetlerinden memnuniyetlerinin dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 27 - Çocukların Merkezde Verilen Sosyal-Kültürel ve Spor Faaliyetlerinden Yaralanma Durumlarının Dağılımı

Merkezde Sunulan Hizmetler		Yararlanıyor		Yararlanmıyor		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	Resim	114	57.0	86	43.0	200	100.0
	Müzik	110	55.0	90	45.0	200	100.0
	Doğum günü kutlamaları	98	49.0	102	51.0	200	100.0
	Eğlence programları	97	48.5	103	51.5	200	100.0
	Gezi ve piknik	90	45.0	110	55.0	200	100.0
	Tiyatro faaliyetleri	80	40.0	120	60.0	200	100.0
	Halk oyunları	77	38.5	123	61.5	200	100.0
	Yaz kampı	73	36.5	127	63.5	200	100.0
Spor Faaliyetleri	Masa tenisi , masa futbolu	159	79.5	41	20.5	200	100.0
	Satranç , dokuztaş	109	54.5	91	45.5	200	100.0
	Futbol	98	49.0	102	51.0	200	100.0
	Judo, taekwon-do	90	45.0	110	55.0	200	100.0
	Güreş	76	38.0	124	62.0	200	100.0

Tablo 27’deki bulgular incelendiğinde; çocukların merkezde sunulan sosyal-kültürel faaliyetlerden daha çok resim(%57.0) ve müzik(%55.0) faaliyetlerinden yararlandıkları görülmektedir.Çocuklar spor faaliyetlerinden ise en çok masa tenisi, masa futbolu(%79.5) ve satranç, dokuztaş((%54.5) hizmetlerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 28 - Çocukların Merkezde Verilen Sosyal-Kültürel ve Spor Faaliyetlerinden Memnuniyetlerinin Dağılımı

Merkezde Sunulan Faaliyetler		Memnun		Memnun değil		Toplam	
		S	%	S	%	S	%
Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	Tiyatro faaliyetleri	78	97.5	2	2.5	80	100.0
	Halk oyunları	69	89.6	8	10.4	77	100.0
	Müzik	106	96.4	4	3.6	110	100.0
	Resim	109	95.6	5	4.4	114	100.0
	Gezi ve piknik	83	92.2	7	7.8	90	100.0
	Eğlence programları	91	93.8	6	6.2	97	100.0
	Doğum günü kutlamaları	91	92.9	7	7.1	98	100.0
	Yaz kampı	67	91.8	6	8.2	73	100.0
Spor Faaliyetleri	Güreş	67	88.2	9	11.8	76	100.0
	Judo, taekwon-do	83	92.2	7	7.8	90	100.0
	Satranç , dokuztaş	100	91.7	9	8.3	109	100.0
	Masa tenisi , masa futbolu	152	95.6	7	4.4	159	100.0
	Futbol	94	95.9	4	4.1	98	100.0

Tablo 28'deki teki bulgular incelendiğinde; çocukların merkezde katıldıkları sosyal ve kültürel faaliyetler ile spor faaliyetlerinden memnun olma durumlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir..

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen bulgular özetlenmiş; eğitimcilere, merkezi kuran ve yöneten yerel yönetim görevlilerine, ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşlara, konu ile ilgili çalışma yapan araştırmacılara yararlı olabileceği düşünülen öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuç

Ankara sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezine Devam Eden Çocukların Çalışma nedenleri ve Merkezden Memnuniyetlerinin Araştırılması konulu bu çalışma Ankara İlinde yapılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırmaya katılan çocukların hemen hemen yarısı (%47) 13-14 yaşlarında ve tamamına yakını (%99) erkektir. Çocukların %63.5'i ortaokul, %36.5'i ilkokula devam etmektedir.
- Ailelerin çocuk sayıları ile ilgili olarak, ailelerin %42.0'nın 3-4 çocuğu, %25.5'nin 1-2 çocuğu ve %21.5'inin 5-6 çocuğu olduğu tespit edilmiştir.
- Çocukların tamamına yakınının anne(%97.5) ve babalarının(%94.0) sağ oldukları görülmektedir. Annelerin büyük çoğunluğunun(%81.0) 30-49 yaşlarında, babaların ise(%75.5) 30-49 yaşlarında olduğu sonucu bulunmuştur.

- Annelerin büyük çoğunluğunun ilkokul ve daha az öğrenime sahip olduğu, %39.5'nin okur-yazar olmadığı, babalarının ise %42.5'nin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Annelerin büyük çoğunluğunun (%81.5) işsiz/Ev kadını, babaların ise yarıdan fazlasının(%56.5) serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya katılan çocukların en fazla Cumartesi (15.5) ve Pazar (%15.0)günü çalıştıkları, çocukların çalışma sürelerinin ise en çok 9 saat ve üzerinde (%29.2) çalışmakta oldukları sonucu bulunmuştur.
- Çocukların birbirlerine yakın oranda (%47.5) 1 yıl ve daha az, %34.5'nin 2-3 yıldır çalıştığı , Çocukların çalışma yılları ile aylık kazanç miktarları ilişkilendirildiğinde; Çocukların çalışma yılları ile 100ytl ve daha az ve 201-300ytl para kazanma durumları arasındaki fark oldukça önemli(**p<0.01), çalışma yılları ile 101-200ytl para kazanma durumları arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur (p>0.05).
- Çocuklar %56.5'i 100 YTL ve daha az, %23.5'i 101-200 YTL arası, %14.5'i ise 201-300 YTL arası aylık kazanmaktadırlar.
- Çocukların çalışma yılları ile aylık kazanç miktarları ilişkilendirildiğinde; Çocukların çalışma yılları ile 100ytl ve daha az ve 201-300ytl para kazanma durumları arasındaki fark oldukça önemli(**p<0.01), çalışma yılları ile 101-200ytl para kazanma durumları arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur (p>0.05).
- Çocukların en yüksek oranda simit satıcılığı (%42.0) ,simitçilikten sonra ayakkabı boyacılığı(%23.5), kağıt mendil satıcılığı(%16.0), pazarcılık(%13.5) ve su satıcılığı (%12.0) işlerini yaptıkları görülmektedir.

- Araştırmaya katılan çocukların, %81.5'lik oranla ailelerinin geçimine yardımcı olmak, %53.0'ü kendisi istediği, %51.0'i kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve %46.5'i okul masraflarını karşılamak için çalıştıklarını bulunmuştur.
- Çocukların %44.5'i kazandıkları paranın tamamını ailelerine vermekte,%44.5'i birazını ailelerine verip birazını da kendileri harcamakta, %18.0'i ise tamamını kendisi harcamaktadırlar(okul masrafları vb.için, biriktirenler) .
- Araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmı (%81) çalışarak boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirdiklerini düşünmektedir. %70.7'si ise çalışmanın kendisine olan güven duygusunu artırdığını ve yeni şeyler öğrendiklerini belirtmiştir.
- Çocukların çalışma yılları ile yaptıkları işle ilgili görüşleri ilişkilendirildiğinde; çalışma yılı ile çok zorlanıyorum düşüncesi arasındaki fark oldukça anlamlı bulunmuştur($p < **0.01$). Çocukların çalışma yılları arttıkça çok zorlanıyorum şeklinde görüş belirtme oranlarında bir artış söz konusudur. Çocukların çalışma yılları ile yaptıkları işlere ilişkin diğer görüşleri arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur($p > 0.05$).
- Çocukların sokakta çalışırken karşılaşmaktan en çok korktukları durumun %61.0'lik oranla madde bağımlısı olan (tinerci, balıcı v.b) çocuklar tarafından kovalanmak olduğu görülmektedir. Korktukları diğer durumların ise; eşit oranla (%57.5)olumsuz durumlarda (hırsızlık v.b) insanlar tarafından suçlanmak ve parasını çaldırmak, %56.5'lik oranla kaçırılmak, %52'lik oranla zabıtaya yakalanmak tır.
- Çocukların çalışma yıllarına göre sokakta çalışırken yaşadıkları korktuklar ilişkilendirildiğinde; çalışma yılları ile zabıtaya yakalanma korkusu arasındaki ilişki oldukça önemli bulunmuştur($**p < 0.01$). Çocukların çalışma

yılları arttıkça zabıtaya yakalanmaktan korkma oranlarında düşüş gözlenmektedir. Çocukların çalışma yılları ile madde bağımlısı olan(tinerici,balici v.b) çocuklar tarafından kovalanmak korkuları arasındaki fark ise önemli bulunmuştur(* $p<0.05$). Çocukların çalışma yılları ile sokakta çalışırken yaşadıkları diğer korkular arasındaki fark önemsiz bulunmuştur($p>0.05$).

- Çocukların yaşlarına göre sokakta çalışırken korktukları durumlar incelendiğinde; yaşları ile zabıtaya yakalanma korkusu arasındaki ilişki oldukça önemli bulunmuştur(** $p<0.01$). Çocukların çalışma yılları arttıkça zabıtaya yakalanmaktan korkma oranlarında düşüş gözlenmektedir. Çocukların çalışma yılları ile sokakta çalışırken yaşadıkları diğer korkular arasındaki fark önemsiz bulunmuştur($p>0.05$).
- Araştırmaya katılan çocukların gelecekle ilgili hedeflerine bakıldığında; en fazla (%67'lik oranla) iyi bir meslek sahibi olmak istedikleri görülmektedir.
- Çocukların %61.5'lik büyük bir bölümü üniversite veya yüksekokul, %20.5'i ortaöğretimi (lise veya meslek lisesi) bitirmeyi düşündüklerini ve %17.5'i ilköğretimi bitirdikten sonra okumak istememektedirler.
- Çocukların çalışma yılları ile en son bitirmeyi düşündükleri okulla ilgili düşünceleri ilişkilendirildiğinde; çalışma yılı ile ilköğretimi bitirince okumayacağım görüşü arasındaki fark oldukça önemli bulunmuştur(** $p<0.01$). Çalışma yılı ile Üniversite-Yüksekokul bitirme düşüncesi arasındaki fark önemli bulunmuştur(* $P<0.05$). Çalışma yılı ile ortaöğretimi bitirme düşüncesindeki farklılık ise önemsiz bulunmuştur($p>0.05$).
- İlköğretimi bitirince eğitime devam etmeyi düşünmediğini belirten çocuklar bunun nedeni olarak %77.8'lik oranla ailelerin geçimine yardım

etmek zorunda olduklarını, %72.2'lik oranla ailelerinin okumalarına izin vermediklerini belirtmişlerdir.

- Çocukların en çok sevdikleri ders %93.4'lük oranda beden eğitimi dersi iken, en az sevilen ders ise yabancı dil (İngilizce) dersi olduğu gözlenmiştir.
- Beden eğitimi dersi için çocukların %68.4'ü başarı durumlarını “çok iyi” olarak değerlendirirken, en çok seilmeyen ders olan yabancı dil dersi için çocukların %31.6'sı başarı durumlarını “orta” olarak değerlendirmektedirler.
- Çocuklar başarısızlıklarının nedenleri olarak %35.0'lik oranla okulda kendilerini çok yorgun hissettiklerini, %34.5'lik oranla evde çalışma ortamlarının olmadığını (oda, masa v.b) , %29.0'luk oranla okulda dersleri yeterince dikkatli dinleyemediklerini belirtmiştir. Çocukların derslerde başarısız olma nedenleri, çalışma yıllarına göre istatistiksel olarak bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).
- Çocukların yüksek oranlarda merkezle ilgili olumlu görüş belirttikleri gözlenmiştir. Özellikle “başkalarına saygı göstermeyi öğreniyorum” görüşüne katılma durumları %93.0 gibi yüksek oranda bulunmuştur.
- Çocukların merkezde sunulan hizmetlerden daha çok beslenme hizmetlerinden yararlandıkları sonucu bulunmuştur.
- Çocukların büyük bir kısmının Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezinde sunulan hizmet ve faaliyetlerden memnun oldukları sonucu bulunmuştur.

5.2. Öneriler

Elde edilen sonuçlar paralelinde aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- Çalışan çocuklara yönelik hizmet veren bu tip merkezlerin yaygınlaştırılması
- Faaliyet gösteren merkezden zorunlu eğitim çağında olan 7-15 yaş grubundaki çocukların olduğu gibi 15 yaş üstü olanların da yararlanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması
- Sokakta çalışan çocukların karşılaştıkları olumsuz durumlardan (taciz, küfür, dayak vb.) korunabilmeleri için gerekli güvenlik önlemlerin alınması.
- Hizmet veren bu merkezler merkeze devam eden çocukların istek ve önerileri alınarak merkezde sunulan hizmetlerin sürekli geliştirilmesi

KAYNAKÇA

Altuntaş, B.(2002). Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar. **Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Akıntürk,T. (2002). **Türk Medeni Hukuku.** (6.Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Aslan,D. (1997). Ankara İlinde Üç Hizmet Sektöründeki Üç İş Kolunda Çalışan 16 Yaşından Küçük Çocukların Özellikleri ve Benlik Saygı Düzeyleri.**Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi.**Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktaş M.,A.(2002).Toplumsal Yapımızdaki Sosyal Ekonomik Gelişmeler ve Çocuk İşçiliği .**Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri**,29-31 Mayıs,Ankara:DİE Matbaası.

Başargan H., N.,Kümbül,B.(2002).**Çalışan Çocuklar sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış**(İzmir İli Örneği). **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri**,29-31 Mayıs,Ankara:DİE Matbaası.

Baştaymaz,T.(1990).**6-15 Yaş Grubu Bursa’da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Alan Araştırması**, Bursa :Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını.

Bilgin, O.(2002).Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi Modeli.**Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri**, 29-31 Mayıs, Ankara:DİE Matbaası.

Boldın,C.(Çeviren:Bülent Piyal ,A.).(1995).**Çocuk Çalıştırılması İle İlgili Politika Hazırlanması ve İş Denetimi: Çalışma Yaşamında Çocuk: Psiko-sosyal Yaklaşım.** Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bankalığı, Çalışma Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı ortak yayını.

Bulutay,T.(1995).**Türkiye’de Çalışan Çocuklar**, Ankara: T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Bulut, I.(1996).**Türkiye’de Çalışan Çocuklar Sorunu Ve Çözüm Yolları.** Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu ve Friedrich – Naumann Vakfı Yayını

Büyükoztürk, Ş. (2005) **Veri Analizi El Kitabı (İstatistik Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum) ,** Ankara.

Çelik,N.(2004). **İş Hukuku Dersleri** (17.Baskı). İstanbul:Beta Yayıncılık.

Çırak Y.,Çivitçi N.(2004).**Malatya İlinde Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Bir İnceleme**,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi ,cilt:5,sayı:8,Malatya.

Çolak, F.(1998).**Küreselleşme Beşeri Sermaye ve Çocuk İşgücü**,TİSK(Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu Ulusal Çalışma Teşkilatı)-ILO, Ankara:Ödül Tasarım.

DİE/İLO(2001). **Türkiye’de Çalışan Çocuklar 1999 ,** DİE/İLO, Yayın no:2461, Ankara: DİE Matbaası.

Engin A.(1994). Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Ailelerinin Yapısal ve Psiko-sosyal Özellikleri Açısından Karşılaştırılması. **Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi.** İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergen H. (2003). Türkiye’de Çocukların Eğitime ve İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler. **Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Gürçay C., Kumaş H.(2002).Türkiye’de ve Dünya’da Çalışan Çocuklar Profili.**Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri (29-31 Mayıs 2001).** Ankara:DİE Matbaası.

ILO (International Labour Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü).(1995).**Daha Alınacak Çok Yol Var:Günümüz Dünyasında Çocuk İşgücü.** Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü Yayını.

İlgazi, A.(1996). Dünya’da ve Türkiye’de Çocuk İstihdamı.**Yayınlanmamış Y.lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

İlik , B.,Türkmen,Z. ve Geter, R.(1994).**Sokaktan Ustalığa** , Ankara :ILO/IPEC yayını: Tşof Plaka Matbaacılık.

Kahramanoğlu,E.(1996).**Türkiye’de Çalışan Çocuklar Sorunu Ve Çözüm Yolları.** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu ve Friedrich – Naumann Vakfı Yayını.

Kaptan, S.(1998) **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri.** Ankara: Tek Işık Web Ofset Tesisleri.

Karasar, N. (1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri – Kavramlar, İlkeler, Teknikler.** Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

Karatay, A.(2002). İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar: Göç ve Kent Yoksulluğu. **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri (29-31 Mayıs),** Ankara:DİE Matbaası.

Konanç,E.(1992).**Korumaya Muhtaç Kent Çocukları**. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayını.

Köksal A.,Alisinanoğlu F.(1998). **Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma**. Öğretmen Dünyası Dergisi, sayı:225, Ankara: Şafak Matbaacılık.

Kumaş,H.(1993).Türkiye’de Çalışan Çocuk Gerçeği ve Çalışma Koşullarının Değerlendirilmesi(İzmir Örneğinde, Ayakkabıcılık, mobilyacılık, Oto-yan Sanayi Sektörlerinde Bir Araştırma).**Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Omokhodion,F., Omokhodion, S., Odosote,T.(2006). **Perceptions of Child Labour Among Working Children in Ibedan, Nigeria**.Child Care Health and Development, 32(3):281-286.

Öner,A.(2002). İstanbul Beyoğlu Bölgesinde Çalışan Çocuklar ve Sorunları. **Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi. Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Özçelik- İş (2001). **Türkiye’nin Öteki Çocukları**, Ankara: Özçelik-iş yayını, yıl:1 sayı:2.

Özgüle, A.(1997). Karşıyaka Sağlık Grup Başkanlığı (KSGB) Bölgesindeki Gıda ile İlgili Sıhhi Müesseselerde Çalışan Çocuk ve Genç İşçiler Üzerinde Bir İnceleme. **Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.**

Serter, N.(1997). **Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları (Sosyo-Ekonomik Sorunlar)**. Ankara:TİSK yayını.

Şemin,R.”(1985).**Okulda Başarısızlık**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:2035,

T.C Hükümeti (1996).**Çocuklara Yönelik Ulusal Faaliyet Programı(2000’li yıllara doğru)**. Ankara: T.C Başbakanlık Matbaası.

Taş, K., Bakır A.,Ataöv,A.(2002).İç Göçün Çocuk İstihdamına Etkisi. **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri (29-31 Mayıs 2001)** Ankara:DİE Matbaası.

Taşlı, E. (2002). DİE Çocuk İşgücü Anketlerinin Ortaya Koyduğu Eğilimler. **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri (29-31 Mayıs 2001)** Ankara:DİE Matbaası.

Tekin,M.(1991).**Çırak olarak Çalışan Çocuklar Üzerinde Yapılan Bir Çalışma(Çocuk İstismarı ve İhmali)**, Ankara: Gözde Repo Ofset.

Torun,İ.(2001). Sokakta Çalışan Çocuklar ve İstanbul Örneği.**Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Sönmez, A.(1990). Çalışan Çocukların Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri(Tekirdağ’da Çalışan 7-15 Yaş Grubu Çocuklar Üzerinde Uygulamalı Bir Araştırma). **Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi.Sivas:Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Tunçcan, N.(1999). Küreselleşen Dünya’da Çocuk İstihdamı.**Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .**

UNICEF (The United Nations Children’s Fund).(1999).**Dünya Çocuklarının Durumu 1999**,Ulusların Gelişmesi, UNICEF, Oxford University Press.

UNICEF (2000).**Dünya Çocuklarının Durumu 2000**. UNICEF, Oxford University Press.

UNICEF/SHÇEK (2001). **1.Ulusal Çocuk Kongresi**, 20-21 Nisan 2001, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara : Dumat Ofset.

UNICEF (2002). **Çocuk Güvenliği** (Üç aylık Unicef Haber Bülteni-Şubat 2002). Ankara: Dumat Ofset.

UNICEF (2004). **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**(Her Çocuk İçin Sağlık, Eğitim, Eşitlik, Koruma İnsanlığın Gelişimi) , Ankara : Dumat Ofset.

Yıldız, Ö.(2002).Çocuk İstihdamında Toplumsal Değişme Sürecinin Getirdiği Yeni Ögeler. **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri**, 29-31 Mayıs, Ankara:DİE Matbaası.

Zeytinoğlu, S.(1991). Sokakta Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları, **Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi**. 12-14 Haziran 1989 , Ankara.

UNICEF, *Çocuklarımız İçin Bir Fark Yaratalım: Sokak Çocukları* (25.12.2006).

<http://www.unicef.org/turkey/dn/_cp8.html>

ANKET FORMU

EK-1

T.C

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME EĞİTİMİ BİLİM DALI

ANKARA SOKAKLARINDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR MERKEZİNE

DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÇALIŞMA NEDENLERİ

VE MERKEZDEN MEMNUNİYETLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Sevgili Gençler;

Bu anket ; “Ankara sokakta çalışan çocuklar merkezine devam eden çocukların çalışma nedenleri ve merkezden memnuniyetlerinin araştırılması” amacı ile planlanmış ve yürütülmektedir.

Sorulara vereceğiniz cevapların doğruluğu araştırmanın geçerliliği açısından önemlidir.Vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırmada kullanılacak ve gizli kalacaktır. Soruları ilgili seçeneğin karşısındaki kutucuğa “ **X** ” işareti koyarak cevaplayınız.

Anketi cevaplayarak araştırmama yaptığınız katkı için teşekkür ederim.

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Nedime Şanlı

Saygılarımla
Feride OVALI

1. Kişisel Bilgiler

1. Adınız- SoyadınızOkuduğunuz okulun adı.....
okulun bulunduğu semt.....Sınıf/Şube.....

2 . Cinsiyetiniz ?		
1	Erkek	
2	Kız	

3. Yaşınız ?		
1	7-8	
2	9-10	
3	11-12	
4	13-14	
5	15 yaş ve üstü	

4. Doğum yeriniz ? (yazınız)		
1	İli	
2	İlçesi	
3	Kasabası	
4	Köyü/beldesi	

5. Ailenizdeki çocuk sayısı ? (siz dahil)		
1	1-2	
2	3-4	
3	5-6	
4	7-8	
5	9 ve daha fazla	

2. Anne ve Babaya Ait Bilgiler

6. Tablodan, anne ve babanıza uygun olan durumları o kişiye ait sütuna işaretleyiniz.			
		Annem	Babam
6.1	Anne-Baba Sağ mı?		
1	Sağ		
2	Vefat		
6.2	Yaşı		
	25-29		
	30-39		
	40-49		
	50-59		
	60 yaş ve üstü		
6.3	Öğrenim durumu		
1	Okur – yazar değil		
2	Okur-yazar		
3	İlkokul mezunu		
4	Ortaokul mezunu		
5	Lise ve dengi okul mezunu		
6	Yüksek okul/ Üniversite mezunu		
6.4	Mesleği		
1	İşsiz		
2	Emekli		
3	İşçi		
4	Memur		
5	Serbest meslek		
6.5	Medeni durumu		
1	Bekar		
2	Evli		
3	Dul veya boşanmış		
4	Eşinden ayrı yaşıyor		
6.6	Çalışma durumu		
1	Çalışmıyor		
2	İş buldukça çalışıyor		
3	Sürekli çalışıyor		
6.7	Aylık gelir miktarı		
1	200 YTL den az		
2	200-300 YTL		
3	301-400 YTL		
4	401-500 YTL		
5	501-600YTL		
6	601-700 YTL		
7	701 YTL ve daha fazla		

3. Çalışma Yaşamına Ait Bilgiler

7. Çalıştığınız günler ve çalışma süreniz ?						
		1-2 saat	3-4 saat	5-6 saat	7-8 saat	9 saat ve daha fazla
1	Pazartesi					
2	Salı					
3	Çarşamba					
4	Perşembe					
5	Cuma					
6	Cumartesi					
7	Pazar					

8. Kaç yıldır çalışıyorsunuz ?		
1	1 yıldan daha az	
2	1 yıl	
3	2-3 yıl	
4	4-5 yıl	
5	6 yıl ve daha fazla	

9. Aylık kazancınız ne kadar ?		
1	0-100 YTL	
2	101 – 200 YTL	
3	201 – 300 YTL	
4	301 YTL ve daha fazla	

10. Yaptığınız iş? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)		
1	Simit satıcılığı	
2	Su satıcılığı	
3	Çiçek satıcılığı	
4	Çekirdek satıcılığı	
5	Kuş Yemi, Mısır satıcılığı	
6	Naylon poşet satıcılığı	
7	Peçete satıcılığı	
8	Sakız satıcılığı	
9	Yara bandı satıcılığı	
10	Kağıt mendil satıcılığı	
11	Pazarcılık	
12	El arabası ile taşıyıcılık, Hamallık	
13	Ayakkabı boyacılığı	
14	Otoparkçılık	
15	Tartıcılık	
16	Mezarlıkta çalışma (çiçek bakımı,sulama v.b)	
17	Katı atık toplayıcılığı (cam,teneke,plastik,kağıt v.b)	
18	Cam siliciliği	

11. Çalışmayı kendin mi istedin?	
Evet	
Hayır	

12. Çalışma nedenin/nedenlerin nelerdir ?	
1	Ailemin geçimine yardımcı olmak için
2	Kendi ihtiyaçlarımı karşılamak için
3	Okul masraflarımı karşılamak için
4	Ailem istediği için
5	Kendim istediğim için
6	Meslek / iş öğrenmek için
7	Arkadaşlarımda çalıştığı için

13. Kazandığın parayı nasıl harcıyorsun ?	
1	Tamamını aileme veriyorum
2	Birazını aileme veriyorum
3	Tamamını kendim harcıyorum(okul masrafı, biriktirme)

14. Yaptığınız işle ilgili aşağıda verilen ifadelerden sizin için uygun olanları işaretleyiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)	
1	Boş zamanımı yararlı bir şekilde değerlendiriyorum
2	Kendime güven duygum oluşuyor
3	Yeni arkadaşlar ediniyorum
4	Başka insanlarla karşılaşma fırsatı buluyorum
5	Yeni şeyler öğreniyorum
6	Zor bir iş
7	Yorucu bir iş
9	Tehlikeli bir iş
10	Az para kazandıran bir iş
11	Bilmediğim bir iş
12	Geleceği olmayan bir iş
13	Toplumun benimsemediği bir iş

15. Sokakta çalışırken aşağıdakilerden hangisi sizi korkutuyor? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)		
1	Dayak yemek	
2	Küfür işitmek	
3	Hakaret duymak	
4	Sözlü tacize uğramak	
5	Cinsel tacize uğramak	
6	Paramı çaldırmak	
7	Zabıtaya yakalanmak	
8	Kaçırılmak	
9	Olumsuz durumlarda (hırsızlık v.b) insanlar tarafından suçlanmak	
10	Madde bağımlısı olan (tinerici, balici v.b) çocuklar tarafından kovalanmak	
11	Madde bağımlısı olan (tinerici, balici v.b) çocuklarla arkadaşlık kurmak	
12	Bağımlılık yapan maddelere alışmak (tiner, bali,eroin... v.b)	
13	Sokak hayvanlarının saldırısına uğramak	

4. Okul Yaşamına Ait Bilgiler

16. Gelecekle ilgili hedeflerin nelerdir?		
1	İyi bir meslek sahibi olmak	
2	İyi bir işte çalışmak	
3	Kendi işimi kurmak (iş yeri açmak)	
4	Evlenip aile kurmak	

17. En son hangi okulu bitirmeyi düşünüyorsun ?		
1	Ortaöğretim (lise veya meslek lisesi)	
2	Üniversite / yüksekokul	
3	İlköğretimi bitirince okumayacağım	

18. İlköğretimi bitirince eğitiminize devam etmeyi düşünmüyorsanız , nedenleri nedir ? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)		
1	Ailem okumama izin vermiyor	
2	Ailem okul masraflarımı karşılayamıyor	
3	Ailemin geçimine yardım etmek zorundayım	
4	Ev işlerinde aileme yardımcı olmak zorundayım	
5	Küçük kardeşlerime bakmak zorundayım	
6	Çalışmanın okumaktan daha çok para kazandıracağını düşünüyorum	
7	Okumanın faydasına ve bana iyi bir gelecek kazandıracağına inanmıyorum	
8	İş ve okulu bir arada yürütemiyorum	
9	Okulda başarısız olduğumu düşünüyorum	
10	Okulu sevmiyorum	

19. Aşağıdaki derslerden hangilerini sevip , hangilerini sevmediğinizi belirtiniz			
		Seviyorum	Sevmiyorum
1	Türkçe		
2	Matematik		
3	Fen ve Teknoloji		
4	Hayat Bilgisi		
5	Sosyal Bilgiler		
6	Yabancı dil (İngilizce)		
7	Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi		
8	Görsel Sanatlar (Resim-iş)		
9	Müzik		
10	Teknoloji ve Tasarım (İş- Eğitimi)		
11	Trafik Ve İlk Yardım		
12	Beden eğitimi		
13	T.C İnkılap tarihi ve Atatürkçülük		
14	Rehberlik Ve Sosyal Etkinlikler		

20. Aşağıda yazılı olan derslerde başarı durumunu genel olarak nasıl değerlendiriyorsun ?					
		Zayıf	Orta	İyi	Çok İyi
1	Türkçe				
2	Matematik				
3	Fen ve Teknoloji				
4	Hayat Bilgisi				
5	Sosyal Bilgiler				
6	Yabancı dil (İngilizce)				
7	Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi				
8	Görsel Sanatlar (Resim-iş)				
9	Müzik				
10	Teknoloji ve Tasarım				
11	Trafik Ve İlk Yardım				
12	Beden eğitimi				
13	T.C İnkılap tarihi ve Atatürkçülük				
14	Rehberlik Ve Sosyal Etkinlikler				

21. Derslerde başarısız olduğunuzu düşünüyorsanız ,bunun nedenleri nelerdir ? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)		
1	Okulu ve dersleri sevmiyorum	
2	Okulda kendimi çok yorgun hissediyorum	
3	Okulda dersleri yeterince dikkatli dinleyemiyorum	
4	Derslerime ve ev ödevlerime vakit ayıramıyorum	
5	Çalıştığım günler yada saatlerde okula gidemediğim zamanlar oluyor	
6	Evde çalışma ortamım yok (oda,masa v.b)	

5. Merkezle ilgili düşünceler

22. Bu merkezde yapılan faaliyetlerin sana kazandırdıkları ile ilgili neler düşünüyorsun ?			
		EVET	HAYIR
1	Boş vakitlerimi yararlı ve eğlenceli bir şekilde değerlendiriyorum		
2	Yeni arkadaşlıklar kuruyorum		
3	Buradaki arkadaşlarımla çok şey paylaşıyorum		
4	Kitap okuma alışkanlığı ediniyorum		
5	Ders çalışma alışkanlığı ediniyorum		
6	Resim, müzik v.b sanatlara olan ilgim artıyor		
7	Sanatsal yeteneklerimin farkına varıyorum		
8	Yeteneklerimi sergileme fırsatı buluyorum		
9	Toplum önünde kendimi rahat bir şekilde ifade edebiliyorum		
10	Zihinsel açıdan dinlendiğimi hissediyorum		
11	Eğlenirken öğreniyorum		
12	Bana değer verildiğini hissediyorum		
13	Başkalarına saygı göstermeyi öğreniyorum		
14	Yaşadığım zorlukların üstesinden gelebilmeyi öğreniyorum		
15	Yeni bilgiler ediniyorum		
16	Yaşadığım sorunların üstesinden gelebilmeyi öğreniyorum		
17	Eğitimin önemini daha iyi anladım		
18	Derslerimdeki başarıım arttı		
19	Sportif aktivitelerde başarılı olduğumda mutlu oluyorum		
20	Merkezle ilişkimin olması bana güven duygusu veriyor		

23. Bu merkezde verilen hizmetlerle ilgili neler düşünüyorsunuz ?			
		Memnunum	Memnun değilim
23.1	Sağlık hizmetleri		
1	Sağlık taramaları		
2	İlk yardım		
23.2	Beslenme hizmetleri		
1	Yemek çeşitleri		
2	Yemek miktarı		
3	Yemek saatleri		
4	Yemekhane temizliği		
23.3	Eğitim destek hizmetleri		
1	Kırtasiye yardımı (çanta,kalem,defter v.b)		
2	Eğitim bursları		
3	Öğretmenlerle ders çalışma		
4	Bilgisayar ve internetten faydalanma		
5	Kütüphaneden yararlanma		
23.4	Psiko – sosyal destek hizmetleri		
1	Aile ziyaretleri		
2	Ailelerle yapılan toplantılar		
3	Bireysel görüşmeler		
4	Gıda (yiyecek) yardımı		
5	Sorunlarının çözümünde yardımcı olunması		
6	Yakacak yardımı		
7	Giysi yardımı		
8	Bot, Kaban yardımı		
23.5	Sosyal ve kültürel faaliyetler		
1	Tiyatro faaliyetleri		
2	Halk oyunları		
3	Müzik		
4	Resim		
5	Gezi ve piknik		
6	Eğlence programları		
7	Doğum günü kutlamaları		
8	Yaz kampı		
23.6	Spor faaliyetleri		
1	Güreş		
2	Judo, taekwon-do		
3	Satranç , dokuztaş		
4	Masa tenisi , masa futbolu		
5	Futbol		

T.C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
SOSYAL HİZMETLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI

SAYI : M.06.0.ABB.0.26.00\13

27.10.2006

KONU : Tez Çalışması

BAŞKANLIK MAKAMINA

Daire Başkanlığımız bağlı olarak faaliyet gösteren Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'nde Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencilerinden Feride OVALI tez çalışması için anket yapmak üzere izin talebinde bulunmaktadır.

Söz konusu okul öğrencisi Feride OVALI'nın Sokakta Çalışan Çocuklar Merkezi'nde anket yapma talebi Daire Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde; yukarıda belirtilen Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencilerinden Feride OVALI tez çalışması için anket yapabilmesi hususunu OLUR'larınıza arz ederim.

Ömer ÖKSÜZ
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı

UYGUN GÖRÜŞLE ARZ EDERİM

24.7.2006

Ömer VURAL
Genel Sekreter Yrd.

OLUR

24.7.2006

Kadir Ramazan COŞKUN
Genel Sekreter